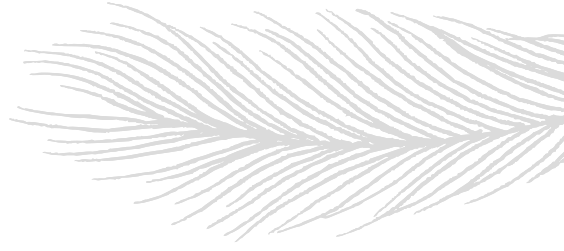

Stratejik Dil Tartışmaları

ULİSA12

2021 | Ağustos

Genel Koordinatör

İbrahim Aydın, Ph. D.
Rektör ve Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Editör

İbrahim Demir, Ph. D.
Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sayı Editörleri

Akartürk Karahan, Ph. D.
Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Nihal Çalışkan, Ph. D.
Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Katkıda Bulunanlar

Kudret Bülbül, Ph. D.
Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Feyzi Ersoy, Ph. D.
*Prof. Dr., Türk Dil Kurumu &
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*

Akartürk Karahan, Ph. D.
Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Yavuz Kartalhoğlu, Ph. D.
*Prof. Dr., Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Merkezi &
Ankara Hacı Bayram Üniversitesi*

Betül Göktaş

Uzman, Yunus Emre Enstitüsü

Salih Gültekin

Uzman, Yunus Emre Enstitüsü

Hamza Salduz

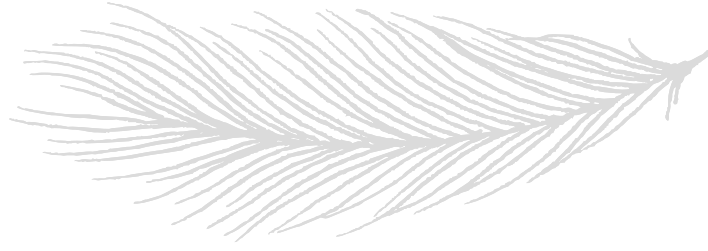
Uzman, Yunus Emre Enstitüsü

Bünyamin Oğuz
Öğr. Gör., Dil Öğretim Merkezi (DİLMER), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversit

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar (ULİSA) Enstitüsü
Kapak Tasarım: Serhan Ünal, Nurgül Yılmaz
©2021 ULİSA

Editörden

Bangladeşli akademisyen bir çalışma arkadaşımın Pakistan ile Bangladeş'in (ayrılma öncesinin Doğu Pakistan'ı) ayrılmasını konuşurken Bangladeş'i Bangladeş yapan, tanımlayan ya da farklı kılan şeyin ne olduğunu sorduğumda 'Bangla dili' demişti. Arkadaşımdan zihninde dil, varlık sebebi tanımlayıcı bir unsurdur. Bu durum çoğu toplum için aynıdır. Türk, Arap, Fars, Alman, Fransız vb. dendiğinde temel ayırt edici özelliklerinden önde geleni dildir ve istisnalarla birlikte milletler dillerinin ismini almıştır. Bu bağlamda dil ile millet olma (varlık) ve millet/devlet kalma (beka) arasında sıkı bir bağ olduğu düşünülebilir. Dil zayıfladığında ya da yok olduğunda bu bağın nasıl bir değişim göstereceği stratejik bir sorundur.

Dil sorununu bir varlık, beka ve güvenlik sorunu olarak görüp dilin çok iyi korunması gerektiğini düşünenler olduğu gibi, dilin etkileşimlere açık olmasının iktisadi, siyasi ve kültürel faydalarının olabileceğini düşünenler de mevcuttur. Bu noktada bir ikilem de teşkil eden stratejik sorun, dilde tam koruma ile tam serbestlik arasında makul bir noktanın tespiti.

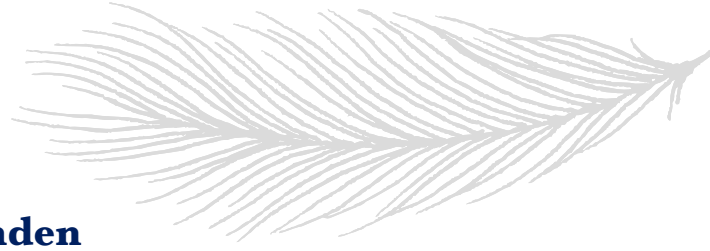
Diller birbirlerinden etkilenmektedir. Bir dile yabancı kelimelerin girişinin dili zayıflatmış ileri sürülebileceği gibi, onu beslediği de iddia edilebilir. Türkiye gibi deyim yerindeyse dünyanın 'merkezinde' sayılabilecek ve kültürlerin kesiştiği bir coğrafyada yer alan bir ülke için, dilin zayıflaması ya da beslenmesi tartışması ayrı bir önem arz etmektedir. Türkçe'nin diğer dillerden etkilenmesi son derece normaldir. Önemli olan bu etkilenmenin boyutlarının ne zaman endişe verici boyutlara geldiğini bilmektir.

Dil stratejisi tartışmalarının iktisadi, siyasi, kültürel ve sosyal birçok yönü bulunmaktadır. Dili besleyen ya da zayıflatan unsurların neler olduğu analiz edilmeli ve endişe gerektiren bir durum varsa bu analizlere göre hareket edilmelidir. Bildiğimiz kadarı ile Türkçe'deki zayıflamanın ya da güçlenmenin boyutları üzerine henüz sayısal bir analiz bulunmamaktadır. Yorumlar şifahidir ve çoğunlukla kişisel görüşten öte gidememektedir. Türkçe'deki yabancı kelime kullanımının yüzdeleri ve bu yüzdelerin elli yıl, yirmi yıl ya da on yıl öncesine göre nasıl bir değişim gösterdiğini; Türkçe'nin, varsa, ne büyüklükte bir tehlike ile karşı karşıya olduğunu tam olarak bilemiyoruz. 15-20 yıl önce yapılan sınırlı sayıda yüzeyel çalışmadan, sözlük taramalarında yabancı kelime oranının kabaca %19-20 civarında olduğunu ve Türkçe'ye yabancı kelime veren dillerin başında Arapça, Fransızca ve Farsça'nın geldiğini; bunları İtalyanca, İngilizce, Rumca, Almanca ve Yunanca'nın takip ettiğini biliyoruz. Halbuki dildeki evrilme ve değişimler 'ölçülebilir' ve 'analiz' edilebilir. Ölçüm ve analiz eksikliğinde, Türkçe çalışmalarında diğer sosyal bilim alanlarının çoğunda da mevcut bulunan 'bilimsel' araştırma/analiz yaklaşımlarının yetersizliğinin etkisi büyüktür.

Kültür, sanat ve edebiyat kadar bir dili güçlendiren en önemli unsurlardan biri de ekonomik üretim ve teknolojik gelişmelerdir. Her yenilik ve buluş, doğdukları dillerde isimlendirilmektedir. Örneğin, son zamanlarda Türkiye'nin silahlı insansız hava aracı alanındaki yenilik ve üretim hamleleri 'SİHA' kısaltmasının diğer dillerde yer edinmesine yol açmıştır. Yenilik ve buluş yapamayan diller, zamanla yenilik ve buluş yapabilen dillerin ıssallığına uğramakta ve etkisi altına girmektedir. Doğdukları dillerdeki isimleriyle hayatımıza giren mal, hizmet ve kavramlar beraberinde kendi kültür ve yaşam biçimlerini de getirmektedir. Kaçınılmaz olarak ekonomi ve teknoloji dili, dil de düşüncü/davranış biçimini belirlemektedir. Bu durumun uzun vadedeki etkileri varlık ve beka bağlamında incelenip değerlendirilmelidir. Dil sorunu stratejik manada bir varlık ve beka sorunu ise, bu sorunun çözümü edebiyat, kültür ve sanat alanlarındaki üretim kadar ekonomik ve teknolojik yenilik ve üretimden de geçmektedir.

Bu bağlamda, ULİSA12'nin bu sayısı, Türkiye'nin geleceği ve menfaatleri açısından, birçok yorumcunun hemfikir olduğu dil sorunlarını varlık, beka ve serbestlik ekseninde stratejik bir perspektiften ele almaktadır. Bu sayının yukarıda bahsettiğimiz ölçüm ve analiz eksikliğini giderme iddiası yoktur. Bu sayı dil, varlık ve beka tartışmalarına ışık tutmayı, bu konuda daha ileri çalışmalara ilham vermeyi amaçlamaktadır. Katkıda bulunanlara sonsuz teşekkürler.

Sayı Editörlerinden

Merhaba Değerli ULİSA12 Okurları,

Bildiğiniz üzere 2021 yılında UNESCO’nun anma ve kutlama yıl dönümleri programı kapsamında Türk Dili ve kültürünün üç önemli şahsiyetiyle ilgili etkinlikler düzenlenmektedir. Her iki yılda bir toplanan UNESCO Genel Kurulu, üye devletler tarafından getirilen öneriler doğrultusunda anma ve kutlama programını şekillendirmektedir. Bu programın amacı “Organizasyon’un genel yetkisine uygun olarak bu konulara dünya çapında önem kazandırmak, toplumlar arasında barışı, anlayışı ve yakınlaşmayı geliştirmek ve Organizasyon’un görünürlüğü artırarak” <https://www.unesco.org.tr/Pages/256/149> şeklinde ifade edilmiştir. UNESCO’nun 2019 yılı aralık ayında toplanan 40. Genel Konferansı kapsamında Türkiye’den Hacı Bektaş-ı Veli, Ahi Evran ve Yunus Emre’nin program kapsamına alınması önerisi kabul görmüştür. Bu isimlerden özellikle Yunus Emre, Türk kültürü için olduğu kadar Türk Dili için de önemli bir şahsiyettir. Cemil Meriç, Bu Ülke adlı eserinin Münzevi Yıldızlar kısmında Dante’yi anlatırken onun İlahi Komedi ile İtalyan dili için oynadığı rolden de bahseder (s. 230-232). Gerekten de dillerin bir yazı, kültür, edebiyat dili hâline gelmesi o dille eser verenler sayesinde gerçekleşir. Yunus Emre dönemi Anadolu’su, Horasan bölgesinden göçlerle gelen geniş Oğuz boylarının Anadolu’yu yurt tutma maceralarına tanıklık eder. Bu çabaların anılan coğrafyada kalıcı olması kılıç gücü kadar kalem gücüyle mümkün olmuştur. Yunus Emre’yi müstesna bir konuma yükselten onun Türkçe ile söyleyip yazarken edebi söyleyişe uygun bir dili de inşa etmiş olmasından kaynaklanır. Bu nedenle İtalyanca için Dante, Almanca için Goethe neyse Türkçe için de Yunus Emre odur. Yunus Emre Anadolu’da Türk dilinin kurucusudur. UNESCO’nun anma ve kutlama programı kapsamında Yunus Emre’yi anarken onunla ilgili bilgilerimizi tazelemek, kavrayış ve bakışımızı zenginleştirmek ve Türkçeyi Yunusça görmek en büyük arzularımızdan biridir. Bu konuda yürütülecek faaliyetleri desteklemek üzere Resmî Gazete’de 30 Ocak 2021 tarihinde yayınlanan 31380 sayılı Cumhurbaşkanlığı genelgesi ile “2021 yılının ‘Bizim Yunus’ yılı olarak anılması, Yunus Emre’nin mirası olan Türkçenin önemini vurgulanması, medeniyet dili kimliğiyle bilinçli ve doğru kullanımın sağlanması amacıyla ‘Dünya Dili Türkçe’ adıyla yurt genelinde ve yurt dışında bir kampanyanın

tertiplenmesine karar verilmiştir.” Bu doğrultuda Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü tarafından çıkarılan ULİSA12, elinizdeki özel dosya ile sayfalarını Türkçeye açmıştır.

Ülkelerin güçleri denilince genelde ilk akla gelen askeri ve ekonomik değerler olmakla birlikte kültürel değerler de göz ardı edilemeyecek bir öneme haizdir. Joseph Nye’nin (2004, 2008) literatüre kazandırdığı “yumuşak güç” kavramının en önemli bileşenlerinden biri de dildir. Zira dil kültürün hem oluşturucusu hem de taşıyıcısıdır. Bu nedenle Türkçenin varlık alanının genişletilmesi, kültürümüzün dil aracılığıyla farklı kültürlerle buluşturulması, ülkemize ya da insanlarımıza duyulan ön yargının kırılması, Türkiye’nin bölgesinde ve dünyada güven telkin eden bir konuma ulaşması açısından önemlidir. Çünkü araştırmalar güven duyulan ülkelerin ticari bir ortak olarak görülme eğiliminin arttığını, bu ülkelerin eğitim ve turizm gibi konularda diğer ülkeler açısından bir cazibe merkezi hâline geldiğini göstermektedir. British Council’in dil ve kültür faaliyetlerinden doğan yumuşak güç etkisine ilişkin raporlar (2012, 2013) bu konuda son derece somut fikirler vermektedir.

Türkçenin yumuşak bir güç olarak etkisini arttıran en önemli enstrümanlardan biri yurt dışında Yunus Emre Enstitüsü Müdürlüğüne bağlı kültür merkezleri, yurt içinde de çoğunluğu üniversiteler bünyesinde TÖMER ve DİLMER biçiminde yapılanan birimlerce yürütülen Türkçe öğretim faaliyetleridir. Derginin bu özel dosyasında Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Merkezi Müdürü Prof. Dr. Yavuz Kartalhoğlu ile Merkez bünyesinde görev yapan eğitim uzmanları Betül Göktaş, Salih Gültekin ve Hamza Saldız tarafından hazırlanan bir yazı yer almaktadır. Bu yazıda Enstitünün özellikle pandemi sürecinde faaliyetlerini nasıl yürüttüğüne değinilerek Türkçeye gösterilen ilgi ve talebe nasıl karşılık verildiği ifade edilmektedir. Sanılanın aksine Türkçe bu dönemde öğrenir kaybetmemiş, Enstitünün krizi fırsata çeviren etkili adımları sayesinde çevrim içi programlarla normal zamanlarda kurslara katılma imkânı bulamayan çok sayıda kişiye erişim şansı verilmiştir. Bu kursların bazılarının ücretsiz olarak sunulması da öğrenir sayısını arttıran bir faktör olmuştur.

Dosyamızın bir diğer yazısı Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Dil Öğretim Merkezi (DİLMER) Müdürü Bünyamin Oğuz tarafından kaleme alınmıştır. Türkçenin yabancı/ikinci dil olarak öğretimi, 90'lı yıllarda Orta Asya coğrafyasından gelen Türk soylu gençlere Türkiye Türkçesi öğretimi faaliyetleriyle gündeme gelmiştir. Bugün özellikle Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının lisansüstü eğitim için sunduğu burs imkânlarından yararlanan dünyanın çok farklı coğrafyalarından gelen öğrenciler, ülkemizdeki eğitimlerine başlamadan önce, kabul edildikleri programın eğitim diline bakılmaksızın, dil öğretim merkezlerinde 1 yıl süreyle hazırlık eğitimi almaktadır. Söz konusu hazırlık eğitimleri öğrencilerin Türkçe ve okutmanlarımız aracılığıyla Türk insanıyla ilk temas ettikleri yerdir. Bu merkezlerde yaşanacak olumlu deneyimler, söz konusu öğrenciler kendi ülkelerine döndüklerinde Türkiye ile olumlu ilişkiler tesis edilmesinde önemli rol oynayacaktır. Merkez Müdürü Öztürk, yazısında bu konuyu geniş bir çerçevede ele alarak somut önerilerde bulunmaktadır.

Türkçenin etkinliğini artırmada Yunus Emre Enstitüsü ve dil öğretim merkezleri kadar önemli kuruluşlardan biri de gerek konferans, sempozyum gibi faaliyetleriyle gerekse yayın çalışmalarıyla Türk Dil Kurumu'dur. Türk Dil Kurumu, Türkçeyle ilgili akademik ve popüler kitapları okuyucuyla buluşturmakta, bunlardan bir kısmını elektronik kitap olarak da hizmete sunmaktadır. Kurumun internet sayfası üzerinden erişilebilen Yazım Kılavuzu ve farklı türlerdeki sözlükler her gün binlerce ziyaretçi almaktadır. Türk Dil Kurumunun en önemli faaliyetlerinden biri de süreli yayınlardır. Kurum bünyesinde çıkarılan süreli yayınlar, yurt içinden olduğu kadar yurt dışından da pek çok akademisyen için prestijli bir yayın mecrası olmuştur. Türk Dil Kurumu Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Feyzi Ersoy, özel dosyamızda Kurumun himayesinde çıkarılan süreli yayınlara ilişkin kapsamlı bir değerlendirmede bulunmaktadır.

Dosyamızın son yazısı Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi, aynı zamanda bu sayının da editörlerinden Prof. Dr. Akartürk Karahan'a aittir. Böyle bir özel dosyada Türkçenin tarihten günümüze ulaşan yolculuğunun bütünlüklü bir resim şeklinde sunulması, dilimizin potansiyellerin fark edilmesi açısından son derece önemlidir. Zaman zaman "Türkçenin sorunları, Türkçenin bozulması" gibi ifadelerle "dilde yozlaşma"

kavramı üzerinde durulur. Aslına bakılırsa köklü bir tarihe sahip olan, geniş bir coğrafyada farklı kollardan gürül gürül çağlayan bir dil olan Türkçe, Karahan'ın yazısında gördüğümüz üzere tarihte olduğu gibi bugün de son derece güçlü konumdadır. Zira Türkçe bugün bir eğitim ve bilim dilidir. Dünyanın hemen her yerinde öğretilmekte, Türkçe ile sayısız eser verilmektedir.

İnsan, uzaktan bakıldığında "yabancı", yakına gelindiğinde "aşına" bir varlıktır. Yabancı dediğimiz farklı milletlerden, farklı dillerden insanlarla bir araya geldiğimizde onların acılarının, üzüntülerinin, sevinç ve umutlarının aslında bizimkilerden çok farklı olmadığını görürüz. Çıkar çatışmaları ve "başka"larına hayat şansı tanımayan acımasız politikalara karşı en büyük gücümüz aslında "bir" olduğumuz gerçeğini kavramak olsa gerek. Bunun yolu da Yunus'un deyiimiyle "tanış olmak"tan geçiyor. Tanış olmak ise dil ile mümkün. Bu sayıdaki yazıların bizi birbirimizle tanış kılan Türkçemiz konusunda bir farkındalık oluşturmalarını ümit ediyor, ULİSA Enstitüsü ve Uluslararası Çalışmalar Dergisi'ne bizlere bu fırsatı verdikleri için teşekkür ediyoruz.

Sayı Editörleri

Prof. Dr. Akartürk Karahan
Doç. Dr. Nihal Çalışkan

Kaynaklar

- British Council (2012). "Trust Pays: How International Cultural Relationships Build Trust in the UK and Underpin the Success of the UK Economy." <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/trust-pays-report-v2.pdf>, Erişim tarihi: 1 Haziran 2021.
- British Council (2013). "The English Effect: The Impact of English, What It's Worth to the UK and Why It Matters to World." <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/english-effect-report-v2.pdf>, Erişim tarihi: 1 Haziran 2021.
- Meriç, Cemil (2017). Bu Ülke. 57. Baskı. İletişim Yayınları.
- Nye, Joseph S. (2005). Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs.
- Nye, Joseph S. (2008). "Public Diplomacy and Soft Power." *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616 (2008): 94-109.
- Resmî Gazete, 30 Ocak 2021. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/01/20210130-35.pdf>, Erişim tarihi: 1 Haziran 2021.

Özet

- Bugün Doğu, Batı, Kuzey, Güney, gelişmiş, gelişmemiş dünyanın neresinde yaşanılırsa yaşansın insanlığın en temel üç sorunu herhalde adaletsizlik, paylaşımsızlık ve farklılıklarla birlikte yaşayamamaktır. İmzalanan onca insan hakları sözleşmelerine ve üretilen onca akademik literatüre rağmen bu üç sorun, belki de dünden daha fazla insanlığın en temel üç sorunu olmaya devam etmektedir.
- **Bir milletin yönetici, siyasal, edebi, entelektüel elitlerinin, bin yıllara sâri tarihi, sosyolojik, kültürel, edebi birikimini ifade eden dilini, kelimelerini, kavramlarını terk etmesi, yabancı kelimelere öykünmesi kendi milletini köksüzleştirmekten başka bir sonuç üretmez. Bu durum o milleti her türlü kültürel etkiye karşı köksüz, savunmasız ve tarihsiz hale getirir.**
- Balkanlar, Ortadoğu uzun yüzyıllar Osmanlılar tarafından, Endülüslü Araplar tarafından, Hindistan ise Türk kökenli hanedanlıklar tarafından yönetilmiştir. Buralardaki hâkim yönetimlerin ortadan kalkmasından sonra ortaya çıkan tecrübe, Batılı tecrübelerden tamamen farklıdır. Bu yönetimler altındaki yerel kimlik ve kültürler varlıklarını olduğu gibi korumuşlardır. Çünkü bu yönetimler yerel kültürleri, dilleri, dinleri ortadan kaldıran, asimile eden değil, onları kendi medeniyetinin bir parçası sayan bir yönetim tarzı sergilemişlerdir.
- **Sadece 150 yıllık bir İngiliz yönetimi sonrasında İngilizce Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'in resmi dillerinden birisidir. ABD'de ise yerli halkın bugün dil, din ve kültürleri büyük oranda yok edildiğinden, bunlar artık arkeolojik çalışmaların alanına girmektedir.**
- Türk Dil Kurumu, kurulduğu günden bugüne Türk dilinin zenginliğini meydana çıkarıp onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır bir yükseliğe erdirmek; Türk dünyasında ortak anlaşma dili, dünyada ise yaygın ve geçerli bir dil konumuna getirmek hedefi doğrultusunda çalışmalarına devam etmektedir.
- **Türk Dil Kurumunun yayın faaliyetlerinin en önemli kısımlarından birini ise süreli yayınları Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, Türk Dili Dergisi ve Türk**

Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisidir.

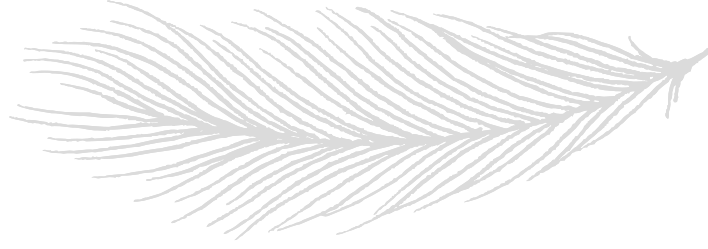
- Milletlerin en önemli kültür unsuru olan dil, toplumun yaşadığı coğrafyaya, etnik yapısına, dinine, inancına, siyasi yapısına vb. pek çok özelliğine göre çeşitli değişkelere ve kollara ayrılır. Dünyada hiçbir dil tek bir biçimde bulunmamakta tarihsel süreç içerisinde ağız, lehçe, şive gibi alt dallarla yaşamını sürdürmektedir. Türk dili bugün yirminin üzerinde yazı dili ve yüzlerce ağız ve konuşma dili şeklinde dört kıtada yaşamaktadır.
- **Oğuz grubu içinde konuşur sayısı ve konuşurlarının dağılım coğrafyası bakımından en büyük grup Türkiye Türkleridir. Türkiye Türkçesi, Türkiye'de, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Balkan Ülkeleri, Yunanistan, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya ve Romanya'da, Batı Avrupa ülkeleri ile Avusturalya kıtasında yaklaşık 90 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır. Türkiye Türkçesi gerek Osmanlı Türkçesinin devamı olması gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dili olması nedeniyle diğer Türk dilleri arasında en köklü geçmişi olan yazı dillerinden birisidir.**
- Türk ve Türk dili kavramları Türkiye coğrafyası ile sınırlı değildir. Genel olarak "Türk Dili" Avrupa'da Balkanların uçlarından doğuda Büyük Okyanus'a, kuzeyde Kuzey Buz Denizinden, güneyde Tibet'e, güneybatıda Basra Körfezine kadar çeşitli lehçe, ağız ve yazı dilleri ile konuşulmaktadır. Bu kadar geniş bir alanda ve farklı siyasi yapılarla yaşayan Türk dilinin tek bir formda olmaması doğaldır.
- **Ortak alfabe kullanımı da Türk topluluklarının birbirinin yazılı eserlerini anlamada etkili olacak bir konudur. Ayrıca yazım (imla) birliği, terminoloji birliği, ortak tarihî metinlerin yayımlanması, karşılaştırmalı dilbilgisi kitapları ve sözlüklerin hazırlanması da Türk topluluklarını birbirine yakınlaştıracaktır. "Dilde, fikirde, işte birlik" Türk toplulukları arasındaki anlaşma ve yakınlaşmayla sağlanabilir.**
- Uzaktan eğitim yönteminin kullanıldığı alanlardan biri de Türkçenin yabancı dil olarak

öğretimidir. Salgın dönemine kadar yurt içinde dil öğretimini yüz yüze ortamda gerçekleştiren üniversitelerin Türkçe Öğretim Merkezleri ve yurt dışında Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezleri, birçok ülkede yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime geçmesiyle dil öğretimini uzaktan eğitim yoluyla sürdürmeye başlamıştır.

- **2009 yılında faaliyetlerine başlayan, 60 kültür merkezi ve 100 irtibat noktası aracılığıyla salgın dönemine kadar 11 yılda yaklaşık 250.000 kişiye yüz yüze Türkçe öğreten Yunus Emre Enstitüsü, salgın döneminin sağladığı imkânlarla daha fazla öğrenciye ulaşabilmek için çalışmalarına başlamıştır.**
- Yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecini Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ne göre aşamalandıran, çerçeve metindeki yeterlilik ve kazanımlar doğrultusunda eğitim materyallerini hazırlayan Enstitü; görsel, işitsel araç gereçlerle öğrencilerin dört temel becerisini geliştirmeye çalışmaktadır.
- **Dünyanın farklı ülkelerindeki öğrencilerden gelen taleplere göre düzenlenen kurslarda hafta içi, hafta sonu, gündüz ve akşam grupları yer almakta olup Türkçe kurslarıyla Nepal'den Kongo'ya, Şili'den Moğolistan'a kadar tipolojik olarak farklı dillere ve farklı kültürlerle sahip 160 farklı ülkeden yaklaşık 90.000 öğrenciye Türkçe aracılığıyla ulaşılmıştır.**
- Dil; milletlerin kimliklerini koruması, nesillerin yetiştirilmesi ve kültürün devamlılığının sağlanması için önemli bir unsurdur. Türkçe de dünya dilleri arasında tarihi bir geçmişe sahip olduğu için köklü kültürünü koruyarak günümüze kadar ulaşmış bir dildir.

- **Osmanlı Devleti döneminden başlayarak günümüze kadar uzanan bir dönemde Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, İngiltere, İtalya ve Macaristan gibi Avrupa ülkelerinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine pek çok eser verilmiş; buralarda Türkçeye hizmet eden çok sayıda Türkolog yetişmiştir.**
- Türkiye Türkçesi hâlihazırda dünyanın oldukça farklı coğrafyalarında yabancı dil olarak öğrenilme ihtiyacı hissedilen dillerden biridir. Bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak son 20 yılda ilgi görmeye başlamasında Türkiye'nin bölgesinde ve küresel ölçekte yakaladığı yükseliş; Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik konum; Türkiye Türkçesinin Türk dilleri arasında gün geçtikçe artan saygınlığı ve bölgede yaşanan insani krizler etkili olan başlıca hususlardır.
- **Son 20 yılda Türkiye'nin bölgesinde ve dünyada sanayiden turizme, sanattan eğitime, ulaşımdan tekstile ve inşaatın hizmet sektörüne kadar yükselen bir güç olarak varlığını hissettirmesi ve ayrıca Türk dünyası ve Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihî coğrafyasıyla dostane ilişkiler kurmaya başlaması Türk kültürüne doğal olarak da Türkçeye ilgiyi beraberinde getirmiştir.**
- Uluslararası ilişkiler teorilerinde Avrasya coğrafyasının dünyanın kaderini tayin ettiği ve bu Avrasya'ya hâkim olan ülkenin dünyaya hâkim olabileceği ileri sürülmektedir. Bu noktadan hareketle Avrasya'nın doğusunda gerek dinî-tarihî gerekse de siyasi-iktisadi birikimiyle en etkili olabilecek ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye'nin bu jeopolitik ve jeostratejik konumuyla birlikte yaşanan gelişmeler, doğal olarak yabancıları da çeşitli nedenlerle Türkçe öğrenmeye yöneltmiştir.

Bir Beka Meselesi Olarak Dil ya da Türkçenin Küresel Huzur Açısından İmkânı

*Kudret Bülbül, Ph. D.
Prof. Dr.,
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*

Dilin Anlamı

Dil sadece insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmeye yarayan, başkaları ile iletişimi mümkün kılan bir araç değildir.

Dil bir anlama, anlatma, algılama aracı olduğu kadar, bir tasavvur, bir tahayyül, bir idrak, bir kavrayıştır. Kişilerin, toplumların evrenle, varlıkla, eşya ile tabiat ile kurduğu ilişki biçimidir. Ontoloji, tarih, felsefe, kültür, edebiyat, medeniyet... Kısacası insanın her türlü bakışı, görüşü ve kendini konumlandırması, sahip olduğu dil üzerinden ve onun içinden gerçekleşir. Gerçekleşen şey, dilin aktarabildiği kadardır.

Dil insanın kendisiyle, başkalarıyla, diğer canlılar ve nesnelerle, tabiatla, maddi ve manevi değerlerle kurduğu her türlü ilişki biçiminin somut göstergesidir. Bu çerçevede bir dildeki sadece kelime ve kavramlara bakılarak bir toplumun değerleri ve öncelikleri hakkında karar verebilmek mümkündür. Bu bağlamda bazı diller tabiat varlıklarına canlılık kazandırırken, bazı dillerde maddi değerlerin ve maddiyat kavgasının öne çıktığı görülür. Bazı dillerde ise hikmet, fazilet, erdem, huzur, saadet, ihsan, irfan gibi kavramların karşılığı neredeyse yok gibidir.

Doğal Seleksiyon ve Kültürel Soykırım Arasında Kaybolan Diller

Bilimsel veriler, yeryüzündeki dil çeşitliliğinin gittikçe azaldığını ve önümüzdeki yüzyıllarda daha da azalacağını ortaya koymaktadır. Bu azalmanın bir kısmı hayatın hızlanması, modernite, doğal seleksiyon gibi kendiliğinden süreçler bağlamında izah edilebilir ve olağan karşılanabilir. Ama önemli bir kısmı, bilinçli bir şekilde ortaya konan kültürel soykırım politikaları sonucu ortadan kalkmaktadır.

Farklı yaşam biçimlerinin ve bunun somut ifadesi olan farklı dillerin, kendiliğindenlik boyutunu aşacak şekilde gittikçe azalmasına, dillerin bir kısmının yok olmasına sadece çoğulculuk, tekdüzeleşme, hegemonik kültürlerle maruz kalma ve mahkûm olma gibi unsurlar açısından bakılamaz. Bu durum sadece farklı kültür ve medeniyetlerin kaybolması anlamına gelmemektedir. Tekdüzeleşme belki hayatı daha kolay hale getirmektedir. Ama dillerin bir kısmının kaybolması daha doğrusu yok edilmesi ile birlikte tabiatla kurulan farklı ilişki biçimleri de kaybolmaktadır. Tabiatla kurulan tek tipleşmiş bir ilişki biçimi, dünyayı tehditlere daha açık hale getirmektedir. Korona gibi salgınların daha hızlı yayılmasının, daha küresel hale gelmesinin nedenlerinden biri de, gittikçe artan tek tipleşmiş yaşam biçimi olarak görülebilir. Farklı yaşam biçimleri, tabiatla kurulan farklı ilişki biçimleri bu tür yayılmalar açısından da önleyici olabilirdi. Tabiatla kurulan farklı ilişkilerin aktarıcısı olan dil ve kültürlerin kaybolmasıyla daha da tek tipleşen bir dünya, kendiliğinden ya da üretilmiş bir virüsün gezegen düzeyinde daha hızlı yayılabilmesine de zemin oluşturmaktadır. Tek tipleşme sadece insanlar açısından değil, hastalıklar, virüsler, organize suç örgütleri açısından da hayatı kolaylaştırmaktadır.

Manevi Vatan, Manevi İşgal

Kuşkusuz diller, bireyler, milletler ve devletler için de hayatı düzeyde stratejik bir öneme sahiptir. Son dönem Osmanlı düşünürlerinden ve 1. Dünya Savaşı yıllarında sadrazamlık ve Hariciye Nazırlığı yapmış olan Said Halim Paşa, kültürel işgali daha açık hale getirmek için maddi vatan ve manevi vatan kavramlarını kullanır. Maddi vatan bellidir. Manevi vatan ise bir milleti millet yapan ve diğerlerinden ayıran unsurlardır. Ona göre bu unsurlar, bir milletin üzerinde yaşadığı topraklardan daha değerlidir. Çünkü herhangi bir cemiyeti, millet haline getiren unsurlar bunlardır. Paşa'ya göre, bir milletin sahip olduğu toplumsal, kültürel, dini değerleri, dili o milletin manevi vatanını oluşturur ve bir millet, toprakları zapt edildiğinde değil, asıl onu millet yapan

unsurlar işgal edildiğinde işgal altına girmiş olur. Çünkü maddi vatanın işgali göz önündedir ve er ya da geç bu işgal ortadan kaldırılır. Ama manevi vatanın işgali çoğu kez fark edilmeyebilir. Ona göre asırlardır maddi bir işgal yaşamadıklarından, Türkler için, asıl risk maddi değil, manevî vatanlarının işgalidir.

Farklı Medeniyetlerin Farklı Dil Pratikleri ya da ABD’yi Müslümanlar Keşfetseydi

Dil bir medeniyet bakışı, bir medeniyet taşıyıcısı, bir medeniyet tasavvurudur. Bir zihniyet yansıtır. İnsanlık tarihine bakıldığında dil politikaları açısından farklı zihniyetleri, paradigmatik farklılıkları gözlemlemek mümkündür. Dillerin nasıl bir zihniyeti yansıttığını hâkim bir medeniyet içinde yaşayan farklı dil ve kültürlerin maruz kaldığı pratiklerde izlemek mümkündür. Aşağıdaki örneklerden de görüleceği üzere, ülkelerin izlediği diğer politikalarla dil politikaları arasında büyük farklılıklar yoktur.

Bugün Batılı ülkelerin işgaline uğramış Afrika, Amerika, Hint Alt kıtası gibi coğrafyalara bakıldığında, maddi coğrafyanın işgaline çok benzer bir şekilde, dil, kimlik ve kültürlerin de işgal edildiği söylenebilir. Batılı işgal politikalarına ve Batı medeniyetine maruz kalmış toplumların neredeyse hiçbiri kendi özgün, dil, kimlik ve kültürünü koruyabilmiş değildir. Bu toplumların adeta kültürel genetiği ile de oynanarak işgal sonrasında eski durumlarına dönemez, özgün hallerini koruyamaz hale getirilmişlerdir. Bugün bu tür ülkelerin pek çoğunda resmi dil, ana dilleri değil, işgalci ülkelerin dilleridir.

Batılı paradigma içinde çoğulcu sesler, bakışlar aydınlanmış akıl, aydınlanma bakışı ile bastırılır. Özgürlük, eşitlik, kardeşlik “aydınlanmış akıl” sahipleri içindir. “Aydınlanmamış” olanlar giyotine gönderilmekten çekinilmez. Burada Yunusça bir bakışa yer yoktur: Yaratılan, “yaratandan ötürü” hoş görülmez.

Ama insanlığın bütün tecrübesi Batı medeniyetinden ibaret değildir. Farklı kimlik ve kültürlerin, hâkim bir paradigmanın yönetimi altına girdiği tek örnek Batılı örnekler değildir. Benzer şekilde Balkanlar, Ortadoğu uzun yüzyıllar Osmanlılar tarafından, Endülüs Araplar tarafından, Hindistan ise Türk kökenli hanedanlıklar tarafından yönetilmiştir. Buralardaki hâkim yönetimlerin ortadan kalkmasından sonra ortaya çıkan tecrübe, Batılı tecrübelerden tamamen farklıdır. Bu yönetimler altındaki yerel kimlik ve kültürler varlıklarını olduğu gibi korumuşlardır. Çünkü bu yönetimler yerel kültürleri, dilleri, dinleri ortadan kaldıran, asimile eden değil, onları kendi medeniyetinin bir parçası sayan bir yönetim tarzı sergilemişlerdir. Bu nedenle Müslüman yönetimler, yönetimlerini kaybettiklerinde bu bölgelerdeki bütün dinler, diller, kültürler olduğu gibi

varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu yönetimler, Batılı yönetimlerle kıyaslandığında, çok daha uzun süre hüküm sürmelerine rağmen, bugün Balkanlarda, Ortadoğu’da, Hindistan’da hiçbir ülkenin resmi dili Türkçe; Endülüs’te Arapça değildir. Ama sadece 150 yıllık bir İngiliz yönetimi sonrasında İngilizce Hindistan, Pakistan ve Bangladeş’in resmi dillerinden birisidir. ABD’de ise yerli halkın bugün dil, din ve kültürleri büyük oranda yok edildiğinden, bunlar artık arkeolojik çalışmaların alanına girmektedir.

Bu durumda ister istemez akla şu soru gelmektedir: İngilizler 1800’lerde değil de ABD’deki gibi 1400’lerde Hindistan’ı işgal etselerdi acaba sonuç ne olurdu? Herhalde Hindistan da ABD gibi beyaz adamın dilini, dinini daha çok dayattığı, yerel kültürlerin, dillerin, inanışların yok edildiği bir ülke olurdu. ABD açısından bakılırsa, ABD Batılılar tarafından değil de Müslümanlar tarafından keşfedilmiş olsaydı, Amerika’nın yerlilerinin durumu nasıl olurdu? Astek, İnka, Maya ve diğerlerinin kültürleri, inanışları, dilleri yine yok olmanın eşiğinde mi olurdu? Yoksa bugün ABD’yi onlar mı yönetiyor olurdu?

Dünya yüzeyinde oluşturulan algı ise, yukarıdaki durumun tersi gibidir. İslam pek çok kötülükle, karanlıkla, hoşgörüsüzlükle ilişkilendirilirken Batı ve Hristiyanlık için tam tersi bir yaklaşım söz konusudur. Yine de yeryüzünde insaf sahibi insanlar az değildir.

Bir Lübnanlı, bir Arap, bir Hristiyan ve aynı zamanda bir Fransız vatandaşı olup Fransa’da yaşayan Amin Maalouf, Ölümçül Kimlikler adlı eserinde, etnik, dinsel, ulusal, renk ya da başka kimlikler üzerinden günümüz çağında insanların neden yoğun şiddete başvurduğu üzerinde durur. Tek bir kimlik üzerinden milyonlarca insanı genelleştirmenin ve yargılamanın haksızlığına değinir. Bu bağlamda Hristiyanlığın aydınlık ve hoşgörü, İslam’ın ise karanlık ve bağnazlık ile ilişkilendirilmesini eleştirir. Şu sözleri dikkat çekicidir: "Hiçbir din hoşgörüsüzlükten soyutlanmış değildir. Ama bu iki ‘rakip’ dinin bir bilançosu yapılacak olsa, İslam hiç de fena görünmez. Eğer ataların, Müslüman orduları tarafından fethedilen bir ülkede Hristiyan olmak yerine, Hristiyanlar tarafından fethedilen bir ülkede Müslüman olsalardı, onların inançlarını koruyarak on dört yüzyıl köy ve kentlerinde yaşamaya devam edebileceklerini sanmıyorum. Gerçekten de İspanya’daki Müslümanlara ne oldu? Ya Sicilya’daki Müslümanlara? Yok oldular, tek kişi kalmamacasına katledildiler, sürgüne zorlandılar ya da cebren Hristiyan edildiler."

Türkçe’nin Küresel Huzur Açısından İmkânı/Mirası

Bugün Doğu, Batı, Kuzey, Güney, gelişmiş, gelişmemiş dünyanın neresinde yaşanırsa yaşansın insanlığın en

temel üç sorunu herhalde adaletsizlik, paylaşımsızlık ve farklılıklarla birlikte yaşayamamaktır. İmzalanan onca insan hakları sözleşmelerine ve üretilen onca akademik literatüre rağmen bu üç sorun, belki de dünden daha fazla insanlığın en temel üç sorunu olmaya devam etmektedir.

Adalet açısından, insanlığın karşı karşıya kaldığı en son felaket olan Covid-19 salgınından örnek vermek gerekirse, dünyanın bir kısmında ülkeler vatandaşlarına 3. Doz aşısı uygularken, BM üyesi ülkelerin pek çoğu daha ilk doz aşısı ulaşabilmiş değildir. Bu satırların kaleme alındığı bugün (11 Temmuz) Hollandalı askerlerin, kendi korumaları altındaki Boşnakları Sırp'lara teslim etmesiyle, Sırp askerleri tarafından gerçekleştirilen Boşnak Müslümanlara yönelik soykırımın yıl dönümdür.

Paylaşımsızlık, maddi zenginliğini paylaşmama, vermeme, infakta bulunmama açısından gelişmiş ülkeler böyle bir kaygı taşımamaktadır. Özellikle emperyalist ülkeler yüzyıllarca sömürdükleri, düzenlerini bozdukları ülkelerin insanlarına karşı çoğunlukla hiçbir sorumluluk hissetmemektedirler. Bu insanlara dair tek endişeleri, o coğrafyaların maddi kaynaklarını kendi ülkelerine getirirken, buralardan istem dışı insanların da gelmesidir. Oysa bu ülkeler, sömürdükleri toprakların bütün kaynaklarına el koymasalar, oralarda insanların kendi halinde yaşayabilecekleri bir düzen bıraksalar ya da çöplere attıkları kadar maddi bir birikimi bu ülkelere aktarsalar bugün dünyanın düzeni çok daha farklı olabilirdi.

Farklılıklarla bir arada yaşama açısından ise bugün özellikle Batılı ülkelerde artan ırkçılık, yabancı düşmanlığı, göçmen, Müslüman karşıtlığı açık, yakın ve yakıcı bir tehdit olarak ortadadır. Gün geçmiyor ki Batılı ülkelerde göçmenlere, onların işyerlerine ve mabetlerine yönelik ölümcül bir saldırı gerçekleştirilmesin. Özellikle Batılı ülkeler yeni bir holocaust yaratmaya, çağdaş bir Hitler üretmeye doğru hızla ilerlemektedir.

İnsanlığın karşı karşıya kaldığı bu üç temel sorunu çözmeye yönelik hiçbir tecrübesi, birikimi yok mudur? Dünya medeniyetler sıralaması yapılırsa bu sorunları çözmeye potansiyeline sahip hangi medeniyetler ilk sırada gelir?

Batı medeniyetinin ilk sırada gelebileceğini söyleyebilmek zordur. Çünkü Batı medeniyetinin adalet, paylaşım ve farklılıklarla bir arada yaşama açısından ne bir iddiası, ne bir vizyonu ne de bir yaşanmışlığı vardır. Batının bugün farklılıklarla bir arada yaşama tecrübesi, sadece kabaca iki yüz yıllık bir tarihe sahiptir. Bunun nedeni de gönüllü bir birliktelik değil, sömürdükleri

ülkelerin yaşanmaz hale gelmesinden sonra, bu bölgelerden insanların Batılı ülkelere göç etmesidir. Ayrıca bu 200 yıllık tarih de söylemlerin ötesinde, insanlık açısından fazla bir pozitif örneklik içermemektedir. 2. Dünya Savaşı öncesinde Yahudilerin başına gelenler bellidir. Bugün de benzer bir tehdit göçmenler, siyahlar, yabancılar ve Müslümanlar için fazlası ile mevcuttur.

Bugün karşı karşıya kalınan adaletsizlik, paylaşımsızlık ve farklılıklarla bir arada yaşayamama sorununu çözebilme potansiyeline sahip insanlığın en son birikimi, literatürde Pax Ottomana olarak da bilinen Osmanlı-İslam medeniyetidir.

İsraili tarih Profesörü, Sapiens, Homo Deus, gibi popüler kitapların yazarı, Yuval Noah Harari'nin sözleri yüzyıllara sari pax Ottomana/Osmanlı Barışının kısa tarihi gibidir: "Ortaçağ Avrupası'nda toleranstan eser yoktu. ... 1600'de Paris'te herkes Katolik'ti. Bir Protestan şehre girdiğinde onu öldürürlerdi. Londra'da herkes Protestan'dı. Bir Katolik şehre girdiğinde onu öldürürlerdi. O yıllarda Avrupa'da Yahudiler sürülürdü... Kimse Müslümanları istemezdi... Oysa aynı dönemde İstanbul'da farklı mezheplerden Müslümanlar, Katolikler, Ermeniler, Ortodokslar, Rumlar, Bulgarlar yan yana mutlu mesut yaşarlardı".

Ama Osmanlı-İslam medeniyetinin de bu günkü halinin insanlığın karşı karşıya kaldığı bu sorunları çözebilecek durumda olduğunu söyleyebilmek zordur. Çünkü bu medeniyet 200-300 yıldır donmuş ya da Arnold Toynbe'nin ifadesi "durdurulmuş bir medeniyettir".

Yukarıda bahsedilen insanlığın temel sorunları açısından Batı Medeniyetinin insanlığa sunabileceği katkı sınırlıdır. Bugün dünyanın karşı karşıya kaldığı temel sorunlar, Türkçe ile üretilen uzun tarih ve medeniyet yürüyüşü, sağlanan ve yüzyıllarca süren barış iklimi (Batı literatüründe sıklıkla görmezden geliniyor olsa da) göz ardı edilerek çözülemez.

Kuşkusuz kaybolan her dil yeri doldurulamaz sonuçlar üretir.

Ama yukarıda izah edilen nedenlerle, Esperanto dili gibi, iletişim kurduğu bütün toplumlarla zenginleşen Osmanlı Türkçesinin kaybı, insanlığın sorunlarına çözüm olabilecek çok önemli bir merhem de kayıptır.

Sonuç Yerine: Hegemonik, Baskıcı, Tek Tipçi Dil Politikaları ve Dünya mı, Çoğulcu ve Özgürlükçü Bir Dünya mı?

Dil politikaları yerel, ulusal ve küresel düzeyde sahip olunan medeniyet tasavvuru ile ilgilidir. Bir taraftan sömürgeci bir zihniyete sahipken, farklı dil, kimlik ve

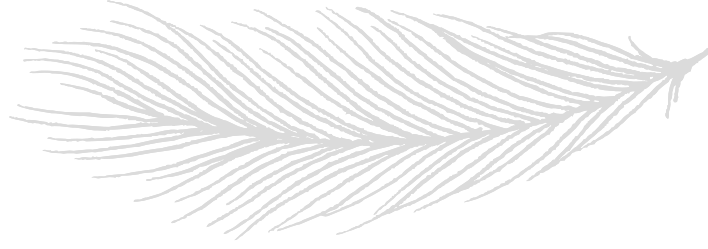
kültürlere yönelik özgürlükçü bir söylem içinde olmak, tarihsel tecrübeye bakıldığında, gerçekliği örtbas etme amacı dışında başka bir işlev görmez.

Dil, kültür ve kimlik konusunda hegemonik ülkelerin tarihi uygulamaları ve amaçları kendi çıkarları açısından anlaşılabilir. Bu ülkelerin, post kolonyal dönemde, tüm dünyada kendilerine ram olacak, Gramsci'nin ifadesiyle "organik aydın", bürokrat, akademisyen, yönetici elit üretme çabaları da.

Anlaşılmaz olan ya da sorgulaması gereken, Batılı kültürel işgale maruz kalmış ülkelerde, yöneticilerin, aydınların, bürokratların, akademisyenlerin, entelektüellerin kendi kendilerini oryantalize etme ya da "beyazlaşma" çabalarıdır. Bir milletin yönetici, siyasal, edebi, entelektüel elitlerinin, bin yıllara sari tarihi,

sosyolojik, kültürel, edebi birikimini ifade eden dilini, kelimelerini, kavramlarını terk etmesi, yabancı kelimelere öykünmesi kendi milletini köksüzleştirmekten başka bir sonuç üretmez. Bu durum o milleti her türlü kültürel etkiye karşı köksüz, savunmasız ve tarihsiz hale getirir. Bu şekilde kendi tarihinden güç alamayan, köksüzleşen nesiller, baskın ve hegemonik kültürler karşısında onun hayranı ve taşıyıcısı olmanın dışında başka bir varlık gösteremezler. Üretilen bu köksüzlük, kendi dilinden, geleneklerinden, inancından, tarihi tecrübesinden koparılmışlık hali her ülke için temel bir varlık sorunudur. Bugünün dünyasında ülkeleri, dilleri, dinleri, renkleri farklı olsa da batı dışındaki aydınların, entelijansiyanın, ülkelerin herhalde en temel sorunu bu olsa gerekir.

Dil Politikalarında Tamamlayıcı Bir Stratejik Hedef Olarak Yayın Faaliyetleri: Türk Dil Kurumu Süreli Yayınları Üzerine

Feyzi Ersoy, Ph. D.

Prof. Dr.,

Türk Dil Kurumu & Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Türk Dil Kurumu, kurulduğu günden bugüne Türk dilinin zenginliğini meydana çıkarıp onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır bir yüksekliğe erdirmek; Türk dünyasında ortak anlaşma dili, dünyada ise yaygın ve geçerli bir dil konumuna getirmek hedefi doğrultusunda çalışmalarına devam etmektedir.

Türk Dil Kurumunun hedefleri ve amaçları doğrultusunda yürüttüğü çalışmalardan biri de yayın faaliyetleridir. Her yıl yeni birtakım eserlerin yayımını gerçekleştiren Kurum, bunların yanı sıra baskıları tükenmiş çeşitli eserlerin de tıpkıbasımlarını yapmaktadır.

Türk Dil Kurumunun yayın faaliyetlerinin en önemli kısımlarından birini ise süreli yayınlar oluşturmaktadır. Kurum, bu alanda çıkardığı üç dergi ile faaliyetlerini devam ettirmektedir. Türk Dil Kurumunun bugün de aralıksız çıkmakta olan üç dergisi şunlardır:

1. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten
2. Türk Dili
3. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi

Bu dergiler ve içerikleri ile ilgili ayrıntıları şu şekilde sıralayabiliriz:

Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten

Daha çok Belleten kısa adıyla anılan bu derginin yayın hayatına başlaması, 1930’lu yılların başına kadar gitmektedir. Dergi, ilk kez 1933 yılında Türk Dili Türk Dili Tetkik Cemiyeti Bülteni adıyla çıkmış ve ilk dört sayı Ankara’da yayımlanmıştır. Geçen süre içerisinde kimi zaman iki sayısı bir arada basılan derginin 33. sayısı, Atatürk’ün ölümü üzerine Millî Yas Özel Sayısı olarak

çıkmıştır ve dergi ilk dört sayı sonrası İstanbul’da basılmaya başlanmıştır.

1937’de Türk Dili Türkçe Fransızca Belleten adıyla yayımlanan derginin 1940’tan itibaren 20 sayı sürecek “II. Seri”sinin çıkarılmasına başlanmış ve adı da “Türk Dili – Belleten” olmuştur. Bu yıllardan itibaren yeniden Ankara’da basılmaya başlanan dergi, 13-15 ve 18-20. sayılar olmak üzere iki kez üç ve yedi kez iki sayı olarak yayımlanmıştır. Derginin “III. Seri”si 1945’te toplam yedi dergi ve 15 sayı olarak çıkmıştır. 1-3, 4-5 ve 14-15. sayılarını içeren üç dergi İstanbul’da basılmıştır.

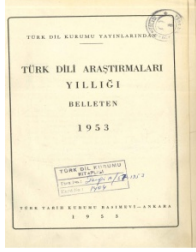
Bu süreli yayın, 1951 yılından itibaren Türk Dili olarak aylık ve Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten olarak yıllık yayımlanmaya başlayan iki bağımsız dergi olmuştur.

1953 yılından günümüze kadar Ankara’da basılan Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten dergisinde Türk dilinin tarihi, günümüzdeki durumu, grameri ve güncel sorunlarını ele alan bilimsel yazılara yer verilmektedir. Dergilerden 1973-1974, 1975-1976, 1978-1979, 1980-1981 ve 1982-1983 yılları birlikte basılmıştır. 1998 yılından itibaren derginin yılda iki sayı olarak yayımlanması kararı alınmıştır. Çeşitli sebeplerden 1999 ve 2001 yıllarında iki sayı birlikte basılan dergi, 2000 yılında da tek sayı olarak yayımlanmıştır. Dergi 2002 yılından beri altı ayda bir, yılda iki sayı olarak yayımlanmaktadır. 2019 yılının Haziran ayında yayımlanan 67. sayısı ile birlikte tekrar yıl-sayı çizgisini yakalayan Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten dergisi, günümüzde, uluslararası indeksler tarafından taranan bir dergi hâlini almıştır. Belleten’in tarandığı indeksler arasında ULAKBİM TR Dizin, MLA, ERIH PLUS, MIAR, Brill Online, SOBIAD, CiteFactor ve Scopus gelmektedir.

Derginin Yayın Yönetmeni Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ’dır. Prof. Dr. ALYILMAZ’ın başkanlığındaki Yazı Kurulunda ise Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN, Prof. Dr. Bilal YÜCEL, Prof. Dr.

Osman MERT ve Prof. Dr. Sadettin ÖZÇELİK yer almaktadır. Derginin en son 71. sayısı çıkmıştır.

Türk Dili

Türk Dili dergisi, Türk Dil Kurumunun uzun soluklu süreli yayınlarından bir diğeridir. Ekim 1951’de okuyucuyla buluşan Türk Dili, içinde bulunduğumuz 2021 yılında 70. yaşını kutlamaktadır. Derginin Haziran 2021 sayısı, 834. sayı olarak yayımlanmıştır.

Türk Dili, yayımlanmaya başladığı tarihten bugüne edebiyat, düşünce ve kültür hayatının değerli isimlerinin kalıcı ve nitelikli yazılarına sayfalarında hep yer vermiştir. Türk Dili dergisinde belirli bir düzeyi tutturmak şartıyla deneme, şiir, hikâye, günlük, anı, çeviri, eleştiri vb. edebî ürünler okuyuculara sunulmaktadır. Ayrıca Türkçenin ve Türk edebiyatının güncel sorunlarını ele alan, bilimsel veya popüler içerikli yazılar da dergide yer almaktadır.

Türk Dili’nin ilk sayısında yer alan, “Başlarken” adı ve “T.D.” imzasıyla yayımlanan ilk yazısında derginin ne tür bir dergi olacağı ve yayımlanma amacı şu cümlelerle ifade edilmiştir:

Bir çığırın, bir görüşün dergisi değil, Türkçeyi sevenlerin, Türkçe için çalışmak isteyenlerin dergisidir. Bu dergiyi Türk Dil Kurumu çıkarıyor, ama yalnız kendi görüşünü yaymak, kendi yaptıklarını bildirmek, kendi fikirlerini savunmak için değil, yarının Türkçesini kurmağa çalışanları bir araya toplamak, hepsine de kendi düşüncelerini, dileklerini bildirmek imkânı sağlamak için çıkıyor.

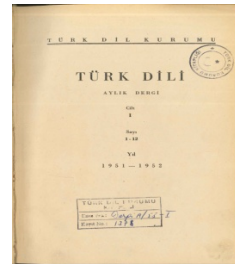
Türk Dili’nin yukarıda alıntıladığımız yazının yer aldığı birinci sayısının beş bin adetlik ilk baskısı yoğun ilgi sonucu kısa sürede tükenmiş ve Yönetim Kurulu kararıyla derginin ikinci baskısının yapılmasına karar verilmiştir.

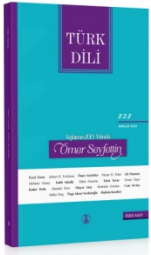
İlk olarak “Aylık Fikir ve Edebiyat Dergisi” alt başlığıyla yayımlanan Türk Dili’nde, sonraki yıllarda “Aylık Düşün ve Edebiyat Dergisi”, “Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi”, “Aylık Dil ve Yazın Dergisi” ve “Aylık Dil Dergisi” gibi ifadeler de alt başlık olarak kullanılmıştır. Dergi, 1994 yılındaki 505. sayısından beri “Dil ve Edebiyat Dergisi” alt başlığıyla yayımlanmaktadır.

Türk Dili dergisinin Türk kültür ve edebiyat tarihinde silinmez bir iz bırakmasını sağlayan en önemli faaliyetlerinden biri de yayımladığı özel sayılardır. Bunlar arasında Atatürk Özel Sayısı (Kasım 1965), Türk Öykücülüğü Özel Sayısı (Temmuz 1975), Okunuşunun 50. Yılında Söylev Özel Sayısı (Kasım 1977), Yazın Akımları (Ocak 1981), Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan: Atatürk Özel Sayısı (Mayıs 1981), Türk Şiiri Özel Sayısı I: Eski Türk Şiiri (Ocak 1986), Türk Şiiri Özel Sayısı II: Divan Şiiri (Temmuz-Ağustos-Eylül 1986), Türk Şiiri Özel Sayısı III: Halk Şiiri (Ocak-Haziran 1989), Türk Şiiri Özel Sayısı IV: Çağdaş Türk Şiiri (Ocak-Şubat 1992), Türk Şiiri Özel Sayısı V: Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri (Mart 1996), Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı (Aralık 2014), Dilin Perdeleri Özel Sayısı (Kasım-Aralık 2015), Vefatının 100. Yılında Ömer Seyfettin Özel Sayısı (Aralık 2020) ile Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı Özel Sayısı’nı (Mart 2021) saymak mümkündür. Derginin Eylül 2021 tarihli 837. sayısının da 2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı kapsamında “Yunus Emre ve Dünya Dili Türkçe Özel Sayısı” olarak yayımlanması planlanmaktadır.

Türk Dili’nin özel sayılarının yanında, ilgili sahanın uzmanları tarafından kuşatıcı bir birikim ve titizlikle hazırlanan hacimli özel bölümler de derginin okurları için ufuk açıcı niteliktedir. Söz konusu özel bölümlerden “Ahmet Midhat Efendi Özel Bölümü” (Mayıs 1995), “Kıbrıs Türk Kültürü Dosyası” (Şubat 2003), “Kâşgarlı Mahmud Özel Bölümü” (Kasım 2008), “Necip Fazıl” (Mayıs 2013), “Öyküdeki Şiir Şiirdeki Öykü” (Temmuz 2014), “Edebiyat ve Rüya” (Mayıs 2015), “Doğumunun 100. Yılında Kerime Nadir” (Şubat 2017) ve “Tarık Buğra” (Aralık 2018) bölümleri dikkat çekicidir.

Türk Dili dergisinin Genel Yayın Yönetmenliğini Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN, Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğünü ise Prof. Dr. Feyzi ERSOY yürütmektedir. Derginin Yazı Kurulu ise Prof. Dr. Feyzi ERSOY, Prof. Dr. Yavuz KARTALLIOĞLU, Prof. Dr. İsmet EMRE, Prof. Dr. Mustafa KURT, Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT ve Prof. Dr. Nevzat GÖZAYDIN’dan oluşmaktadır.

Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi

Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Kurumun diğer iki dergisine göre daha genç bir yayın organıdır. Türk Dil Kurumu, doksanlı yıllarda Türk dünyasıyla ilişkilerin artmasıyla birlikte, Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasında Türk dünyasının dili, sanatı ve tarihine yönelik ortak çalışmaları da arttırmıştır. Bu dönemde Türk dünyasına yönelik çalışmalar sözlük, gramer ve metin yayınları üzerinde yoğunlaşmış, Türk Dil Kurumu çatısı altında konuyla ilgili çok sayıda eser yayımlanmıştır. Bu süreçte, Türk dünyasıyla ilgili benzer çalışmaların süreli bir yayın kapsamında değerlendirilmesi amacıyla 1996 yılının Nisan ayında Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi yayın hayatına başlamıştır.

Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, çok geniş bir coğrafyaya yayılan Türklerin dil, tarih ve kültürel iş birliğine yönelik edebî ve ilmî bütün çalışmaları okuyucusuna duyurmayı ilke edinmiştir. Buna bağlı olarak dergide Türk yazı dilleri, lehçeleri ve edebiyatlarının tarihî ve günümüzdeki özelliklerini, eserlerini, yazarlarını, sorunlarını ele alan ilmî yazılarla dil ve edebiyat araştırmalarına yer verilmektedir.

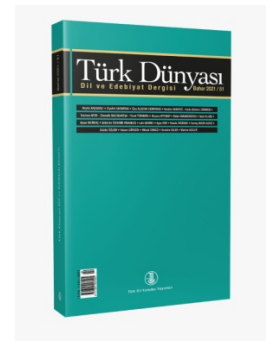
1996 yılında yayın hayatına başlayan derginin ilk sayısında Emine GÜRSOY NASKALI, Timur KOCAOĞLU, Mustafa ÖNER, Fikret TÜRKMEN, İbrahim DİLEK, Nevzat GÖZAYDIN, Çoban Hıdır ULUHAN, Yusuf GEDİKLİ gibi bilim adamlarının yazıları yayımlanmıştır. Daha sonraki sayılarda Hasan EREN, Ahmet Bican ERCİLASUN, Şükrü Halûk AKALIN, Gürer GÜLSEVİN, Zeynep KORKMAZ, Yavuz AKPINAR, Nadir DEVLET, Nevzat GÖZAYDIN, Tuncer GÜLENSOY, İristay KUÇKARTAY, Kâmil Veli NERİMANOĞLU, Mustafa ÖNER, Saim SAKAOĞLU, Nail TAN, Fikret

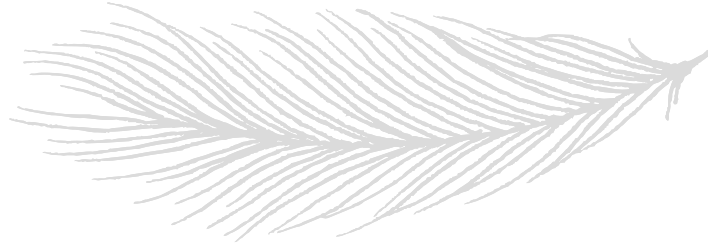
TÜRKMEN, Dursun YILDIRIM ve Hamza ZÜLFİKAR gibi Türkoloji dünyasının önemli isimleri Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi'ne kimi zaman yazar, kimi zaman editör veya hakem olarak çok değerli katkılar sağlamışlardır.

Dergi, yurt içinden ve yurt dışından, günümüzde her biri Türklük araştırmalarının uzmanı olan çok sayıda akademisyenin katkısı ile yayın hayatını başarıyla sürdürmektedir. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, bugün de Türk dili ve kültürüne Prof. Dr. Erdoğan UYGUR editörlüğünde Yazı Kurulu üyeleri Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN, Prof. Dr. İsmet ÇETİN, Prof. Dr. Feyzi ERSOY, Prof. Dr. Zeki KAYMAZ'ın destekleri ile Türklük bilimine katkı sunmaya devam etmektedir. Derginin son sayısı, 51. sayı (Mart 2021) olarak genel ağ ve Dergipark sayfalarında yerini almıştır. Basılı nüsha ise Türk Dil Kurumu e-mağazasında ve kitap satış bürosunda okuyucuya sunulmuştur.

Uluslararası hakemli bir dergi olan Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Bahar (Mart) ve Güz (Ekim) sayıları olmak üzere yılda iki sayı yayımlanmaktadır. Genel ağ (internet) üzerinden bütün Türk dünyasından kolayca erişilebilir hâle getirilen dergiye özellikle son dönemlerde bu alandan önemli katkılar sağlanmaktadır.

Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi'nin tarandığı dizinler şunlardır: ULAKBİM TR Dizin, MLA, ICI Journals Master List - Index Copernicus, ERIH PLUS, MIAR, OAJI, BRILL ONLINE, SOBIAD, SIS, ESJI, ADVANCED SCIENCE INDEX, ResearchBib, EuroPub, DRJI, Root Indexing.

Tarihten Bugüne Türk Dilinde Sosyo-Politik Değişimler ve Günümüzde Türkçenin Durumu

Akartürk Karahan, Ph. D.

Prof. Dr.

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Milletler etnisiteye, antropolojiye, genetiğe dayanmayan sosyolojik birliklerdir. Milletlerin en önemli birleştirici ögesi olan dil de bu sosyolojik birliğin en önemli parçasıdır. Toplum hayatındaki din, kültür, yönetim biçimi, coğrafya vd. yönlerden meydana gelen değişimler hem milli kimliği hem de dili etkilemektedir. Bu bakımdan dilbilimciler tarafından dil ve kimliğin sosyo-politik bir olgu olduğu sık sık vurgulanır. Max Weinreich'in "Bir dil, ordu ve deniz kuvvetlerine sahip bir diyalektir." şeklindeki ünlü tanımı da dilin oluşumunda yönetim biçiminin rolüne atfı yapmaktadır. Çünkü toplumdaki sosyal ve yönetsel durumlar zaman içinde, dil ve kimlikte az ya da çok oranda değişmelere neden olur. Dil ile kimliğin oluşmasında hem toplumsal hem de siyasal öğeler etkili ve belirleyici olmaktadır (Kocaoğlu 1996).

Milletlerin en önemli kültür unsuru olan dil, toplumun yaşadığı coğrafyaya, etnik yapısına, dine, inanişına, siyasî yapısına vb. pek çok özelliğine göre çeşitli değişkelere ve kollara ayrılır. Dünyada hiçbir dil tek bir biçimde bulunmamakta tarihsel süreç içerisinde ağız, lehçe, şive gibi alt dallarla yaşamını sürdürmektedir. Hatta bu değişkenler diyalektik düzeyde kalmayıp etnik ve siyasî yeni oluşumlar sonucu dillerin içinden yeni dillerin çıkmasına neden olmaktadır. Türk dili de, dünyadaki bütün diller gibi, ilk yazılı eserlerini verdiği Eski Türkçe dönemindeki biçiminde kalmamış, coğrafi, etnik, siyasî ve diğer bir çok etken ile günümüze kadar değişerek, farklı kollara ve yazı dillerine ayrılarak ulaşmıştır. Genel olarak Kuzey Buz Denizi'nden Basra Körfezi'ne, Kuzeydoğu Asya'dan Doğu Avrupa'ya kadar olan geniş alana yayılan Türk dili, tarihsel süreç içinde dilin kendi doğal

yapısından kaynaklanan değişmeler yanında çeşitli coğrafi, sosyo-kültürel gibi dış faktörlerle bütün dillerde olduğu gibi bir yandan değişmiş, bir yandan da kollara, diyalektlere ayrılmıştır (Özyetgin 2006). Türkçenin tarihsel süreç içerisinde farklı coğrafyalarda, dinlerde, kültürlerde ve farklı yönetim biçimleri içerisinde değişimi 20. yüzyıldan sonra dış etkilerle daha da artmıştır. Türk dili bugün yirminin üzerinde yazı dili ve yüzlerce ağız ve konuşma dili şeklinde dört kıtada yaşamaktadır.

Tarihten bugüne Türk dilinin sosyo-politik çerçevede gelişimine ve değişimine bakıldığında, Türk dilinin tek bir coğrafyada kullanılmadığı, tek bir dini, inaniş günümüze kadar devam ettirmediği, tek bir alfabede yazılı eserlerini vermediği, çok farklı kültürlerden beslenerek günümüze geldiği görülür. Bundan dolayı da Türk dili denildiğinde sadece Türkiye Türkçesi anlaşılmamakta, dünyanın dört bir yanında bulunan bütün Türk topluluklarının dillerinin genel adı olmaktadır. Türkçenin bugünkü durumuna neden olan tarih içerisinde yaşadığı sosyo-politik ve sosyo-kültürel değişiklikleri kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

Türkçenin, günümüze ulaşan en eski yazılı eserleri VI. ve VIII. yüzyıllarda hüküm süren Köktürk Kağanlığına aittir. VIII. yüzyılın ilk yarısında Türk dili ve tarihinin en önemli belgeleri olan Orhun yazıtları (Köktigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk yazıtı) II. Köktürk Kağanlığı'ndan günümüze ulaşmıştır. Orhun Yazıtları hem Türk dilinin ilk büyük çaplı metinleri olması nedeniyle hem de Köktürk Kağanlığı'nın kuruluşu, siyaseti, diplomasisi ve inanişları hakkında bilgiler vermesi bakımından önemlidir. Köktürklerde Şamanizm ve Gök Tanrı inanişları etkili olmuş, yazılı eserlerinde Köktürk alfabesi kullanılmıştır. Orhun Yazıtlarında bu dönemde Türklerin genel olarak "Türk bodun" olarak nitelendiği, bununla birlikte Kırğız, Tatar, Oğuz, Uygur, Türgiş vb. çok sayıda Türk boyundan oluşan bir yapıda olduğu görülür. Doğal olarak bu boyların yazıtlarda kullanılan Türk yazı dili yanında kendilerine özgü ağız ve lehçelerine dayalı konuşma dilleri de vardır. Boylar birliğine dayalı Köktürk Hanedanlığında boyların kendi konuşma dilleri ve

ağızları olsa da Köktürklerden kalan yazıtlarda devlette baskın boyların ağızlarına dayalı ortak Türk dili, yazı dili olarak kullanılmıştır.

Daha sonra Uygurlar, Ötüken'deki Köktürk egemenliğine son vererek Köktürklerin mirası üzerine yeni bir devlet kurmuştur. Uygurlar 745-840 yılları arasında Ötüken Uygur Kağanlığını, ardından 850-1250 arasında Koço-Turfan Uygur Devleti'ni ve Tarım havzasında bazı küçük siyasi birlikleri kurmuşlardır. Ötüken Uygur Kağanlığı'ndan bugüne "bitig" adını verdikleri yazıtlar kalmıştır. Köktürk yazıtlarında olduğu gibi Uygur bitigleri de önemli kişiler, önemli tarihsel olaylar hakkında tarihe düşülen kayıtlardır. Bu yazıtlar konu bakımından olduğu gibi dil ve üslup olarak da Köktürk yazıtlarıyla büyük benzerlik göstermektedir. Uygurlar, Köktürklerden farklı olarak, Maniheizm, Budizm ve Hristiyanlık dinlerine geçmişler; çoğunlukla Maniheizm, Budist ve Hristiyan Uygur çevrelerine ait dini eserler de bırakmışlardır. Bu dinlerin etkisiyle Uygur dil ve kültüründe köklü değişiklikler görülmüştür. Dildeki en önemli değişiklik söz varlığında olmuş, inandıkları dinlerin kavramlarına Türkçe terimler türeten Uygurlar, Türk dilinin o dönemde bir bilim dili hâline gelmesine katkıda bulunmuşlardır. Runik yazı (Köktürk alfabesi) dışında Maniheizm Türkler arasında Mani ve Uygur alfabesi olmak üzere iki alfabe kullanılmıştır (Karahana 2020-a: 426). Uygurca eserlerde Uygurların da kendi içinde bazı diyalektlere ayrıldığı görülmekle birlikte Uygur topluluklarının yazı dilleri ortak olmuştur. Uygurlara ait eserlerde de Köktürkçede olduğu gibi Eski Türk yazı dili geleneği devam etmiştir.

Uygurların yaşadığı Turfan bölgesinin batısında Maveraünnehir ve Doğu Türkistan'da 840-1212 yılları arasında Karahanlılar hüküm sürmüştür. Karahanlılar Orta Asya'da kurulan ilk Türk-İslam devletidir. Eski Türkçe dönemi içerisinde değerlendirilen Karahanlı Türkçesine Hakaniye Türkçesi de denilmektedir. Yazılı eserlerini XI. yüzyıldan itibaren takip edebildiğimiz Karahanlılardan günümüze az sayıda eser ulaşmıştır. Bu eserlerde Uygurlarda olduğu gibi Uygur alfabesinin kullanıldığını Kutadgu Bilig, Atebetü'l-Hakâyk gibi eserlerin Uygur harfli nüshalarında görmekteyiz. Ayrıca dönemin ünlü dil bilgini Kâşgarlı Mahmud da Uygur alfabesini "Türk yazısı" şeklinde tanımlamakta ve Karahanlılar zamanında kullanıldığını ifade etmektedir. Bununla birlikte, İslami çevreye dahil olduğu için Arap alfabesi de kullanılmaya başlanmıştır. Kâşgarlı Mahmud, Divanu Lugati't-Türk (DLT) adlı eserinin giriş bölümünde Türklerin yirmi boy (Ar. 'ışrüne kabîlatan) olduklarını ve her boyun kendi içinde pek çok alt dallarının (Ar. buṭün) olduğunu; kendisinin sadece bu

büyük boylardan (Ar. kabā'il) bahsettiğini söyler. DLT'de sıralanan yirmi boy şunlardır: Batıdan doğuya doğru Peçenek, Kıpçak, Oğuz, Yemek, Başgirt, Basmil, Kay, Yabaku, Tatar, Kırgız. Güneyden kuzeye doğru ise Çiğil, Tuhsı, Yağma, Oğrak, Çaruk, Çömül, Uygur, Tangut, Hitay, Tawgaç (Karahana 2013: 35). Kâşgarlı Mahmud, her bir boyun kendi diyalektinin olduğunu belirtmekle birlikte, yazı dili bu dönemde de tektir ve Eski Türk yazı dili geleneği devam etmektedir. Sonraki yüzyıllarda da Harezmi-Altinorda sahalarında Oğuz, Kıpçak, vd. Türk boyları etkili olmakla birlikte büyük ölçüde Eski Türk yazı dili ile eserler verilmiştir. Ağız özellikleri sadece sözlük ve gramerlerde ele alınmış, diğer eserlerde de yoğun olmamakla birlikte yer almıştır.

Kısacası Köktürklerden başlayarak Eski Türk devletlerinde çok sayıdaki Türk boyu olmasına ve bu boyların kendi ağız ve konuşma dilleri olmasına rağmen tek bir "Türk dili" yazı dili olarak kullanılmıştır. Bu ortak yazı dili tarihte uzunca bir dönem (13.-14. yüzyıla kadar) geniş bir coğrafyaya yayılan bütün Türkler tarafından kullanılmıştır. Türk dili, ilk eserlerini verdiği Orhun Türkçesinden başlayarak XIII. yüzyıla kadar tek bir yazı dili geleneğini çeşitli coğrafyalarda sürdürmüştür. Bununla birlikte yazı dilinden ayrı olarak çeşitli Türk boylarının kendi ağız ya da lehçeleri de tabii olarak bulunmaktaydı.

Oğuzlar da XIII. yüzyıla kadar henüz yazı dili olmayan ancak Oğuz lehçesine dayalı bir konuşma dilleri bulunan büyük bir Türk topluluğudur. 1071 Malazgirt zaferinin ardından Anadolu'ya girilmiş, Oğuzların egemen unsur olduğu Büyük Selçuklu Devleti geniş bir coğrafyada hüküm sürmüştür. Ancak yine Oğuzların lehçesi yazı dili veya devlet dili olamamıştır. XIII. yüzyıla kadar Karahanlı Türkçesinin temsilcisi olduğu Doğu Türkçesi kesintisiz devam etmiş, Türk boylarının lehçelerine dayalı yazı dilleri oluşmamıştır. Diğer yandan Anadolu'da Türk varlığı Selçuklular ile başlamış ancak edebî dil ve resmî dil olarak Farsça, din ve bilim dili olarak Arapça kullanılmış; XI-XIII. yüzyıllar arasında, Oğuz Türkçesi yazılı eserlerde yer almamıştır. Büyük Selçuklu sultanları Farsça edebi eserleri ve edebiyatçıları desteklemişler, onların teşvik ve desteğiyle İran edebiyatının seçkin eserleri verilmiştir. Devlet dili olarak Farsça ve Arapça iki asır boyunca İran ve Anadolu'da kullanılmıştır. Büyük Selçuklu Devletinin bir kolu olan Anadolu Selçuklu Devletinde de doğal olarak bilim dili Arapça, resmî dil önce Arapça, sonra Farsça olmuştur. Anadolu Selçukluları zamanında telif edilen eserlerin büyük bir kısmının Farsça olduğu, çok azının Türkçe olduğu dikkat çekmektedir.

Eski Türk yazı dili geleneği Orta Asya'da geniş bir alanda devam ederken XIII. yüzyılda Anadolu'da ilk kez Oğuz lehçesine dayalı ilk eserler ortaya çıkmıştır. Anadolu'daki yoğun Türk kitlesinin olması, doğal olarak o insanlara kendi diliyle hitap etme ihtiyacı doğmuştur. Ayrıca Anadolu'da gittikçe kuvvet kazanmaya başlayan tasavvuf cereyanı da Türkçe eserlerin verilmesinde etkili olmuştur. Moğol istilasından kaçıp Anadolu'ya gelen birçok büyük sufînin etkisiyle tasavvufî düşünce hız kazanmıştır. Orta Asya ve özellikle Horasan sahasından Anadolu'ya gelen Türkmen şeyh ve dervişleri tasavvufî fikirleri geniş halk tabakalarına yaymak için kaleme aldıkları eserleriyle Oğuz Türkçesi edebiyat ve yazı dili hüviyetiyle ortaya çıkmaya başlamıştır. XIII. yüzyıldan sonra Oğuz yazı dili, bir bilim ve sanat dili olarak ortaya çıkmış; yeni ve özgün eserler ortaya konulmuştur. Selçuklulardan sonra Anadolu'daki Türk Beylikleri döneminde Türk beylerinin Türk diline sahip çıkmaları ve Türk dilini kullanmayı teşvik etmeleri de bu yeni yazı dilinin yerleşmesinde destekleyici rol oynamıştır.

Anadoludaki Türk beylikleri ve ardından Osmanlı İmparatorluğunda ise yazı dili, Doğu Türkçesinden farklı olarak Oğuz lehçesine dayalıdır ve Batı Türkçesi ya da Osmanlı Türkçesi olarak anılmıştır. Kuzey Azerbaycan ve İran Azerbaycan'ında ise Osmanlı'nın dışında hanlıklar, Safavi Devleti gibi farklı yönetimler içerisinde olmaları nedeniyle üçüncü bir yazı dili daha gelişmiştir. Dikkat edildiği gibi yazı dilinin ve resmi dilin ayrılmasında siyaset belirleyici olmaktadır (Kocaoğlu 1996).

Anadolu Beylikleri döneminde üretilen eserler her ne kadar tamamen Oğuzca olsa da, standart bir yazı dili görünümü vermemiş, çeşitli Oğuz ağızları yazılı eserlerde kullanılmıştır. O dönemde bütün Anadolu'da Oğuzların tek bir siyasi birlik çatısında olmamaları ve farklı beyliklerin idaresinde bulunmaları yazı dilinde standartlaşmaya olanak sağlamamıştır.

XIV. yüzyılda ise Anadolu Türk Beyliklerinin Türkçeyi koruma ve teşvikleri, Osmanlı saray çevresinde gelişen kültürel yapı, Anadolu'da Türkçe eserlerin yazılmasına katkı sağlamıştır. Yöneticilerin Türkçeye önem vermesinin etkisi dönemin şair ve yazarları üzerinde görülmüş, bu dönemden itibaren çok sayıda Türkçe eser ortaya konmuştur. Anadolu'daki beylerin ve Osmanlı sultanlarının da şair ve yazarları desteklemesiyle Germiyanogullarının, Aydınoğullarının, Candaroğullarının ve Osmanogullarının sarayları şairler ve bilim adamlarıyla dolmuştur. Şair ve yazarlar yöneticiler tarafından teşvik edilmişlerdir. Bu sahada yalnızca edebi eserler verilmemiş dil, din, tarih, tıp, vd. birçok konularda hacimli kitaplar yazılmıştır. Böylece, Orta Asya'daki köklü Türk yazı dilinden farklı olarak

ikinci bir Türk yazı dili Oğuz lehçesi esasında Batı'daki Türklüğün dili olmuştur. Doğu Türklüğü, boyların kendi lehçeleri olmasına rağmen, Çağatay Türkçesini yazı dili olarak kullanırken, Batı'daki Türkler Oğuz lehçesini yazı dili haline getirmişler ve Osmanlı sınırları içerisinde yer alan Balkanlar, Trakya, Anadolu, İran, Irak, Suriye ve Kuzey Afrika'da kullanmışlardır. Tarihte genel Türk dili içindeki ilk kırılma Doğu Türkçesinden ayrı olarak Batı Türkçesinin ayrı yazı dili ve devlet dili olmasıyla yaşanmış ve Türk dili XX. yüzyıla kadar Doğu'da Çağatay Türkçesi ve Batı'da Osmanlı Türkçesi şeklinde iki kolda devam etmiştir (Karahana 2020: 305).

Türkistan'da Osmanlı dışındaki Türk toplulukları arasında yazı dili olarak Çağatay Türkçesi kullanılmaktaydı. Bu dönemde bazı şair ve yazarlar Klasik Dönem sonrası Çağatay Türkçesi ile yazmaya devam etmişlerdir. Bununla birlikte, tarihte XIII-XV. yüzyıllarda eserler veren ancak daha sonra ortak yazı dili olarak Çağatayca'yı kullanan Kıpçak toplulukları da XIX. yüzyılda kendi lehçeleri ile eserler neşretmeye başlamışlardır. Bu yüzyılda Avrasya'da gelişen siyasi ve kültürel gelişmeler Kazan'da ve Kırım'da Tatar lehçesine dayalı bir yazı dilini de beraberinde getirmiş; Tatarca kitap ve gazeteler yayımlanmaya başlamıştır. Osmanlı ve Orta Asya kültürel ortamında görülen millileşme akımları Kıpçak toplulukları arasında da yansımalar bulmuştur. İsmail Gaspıralı'nın 1883 yılında, Kırım'da "Tercüman" adlı bir gazete çıkarmaya başlaması bu sahada görülen en önemli olaylardan biridir. Gaspıralı, Kırım Tatar Türkçesi ve edebî Osmanlı Türkçesini birarada kullanmıştır. Gaspıralı bütün Türkler arasında "*Dilde, işte, fikirde birlik!*" düşüncesini hâkim kılmayı ve İstanbul Türkçesi etrafında bütün Türklerin ortak bir yazı dili kullanmasını amaç edinmiştir.

Osmanlı imparatorluğunda XIX. yüzyıl ordu, siyaset ve devletin genel felsefesi alanlarında yenileşme, modernleşme ve Avrupalılaşma dönemidir. Bu yenileşme dil, edebiyat, kültür ve eğitimde de kendisini göstermiş; modern eğitim kurumları kurulmuş, okullarda Türkçe zorunlu ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Okullarda okutulmak üzere Türkçe sözlük, gramer vb. türlerde ders kitapları yazılmıştır. Yenileşme hareketlerinin başladığı ve geliştiği bu yüzyılda edebiyatta ve dilde yenileşme tartışmaları başlamış Türk dili bu dönemde Osmanlı sahasında aydınların yenilikçi girişimleriyle, özüne dönme ve yabancı etkilerden uzaklaşma yönünde önemli aşamalar katetmiştir. XX. yüzyıl Batı Türkçesi sahasında da Osmanlı İmparatorluğu son bulmuş ve Balkanlardaki Türkler Yunanistan, Bulgaristan, Romanya vb. gibi ülkelerde kalmıştır. Azınlık statüsünde olan Balkanlardaki Türklerin dillerini yazı dili olarak kullanmaları mümkün

olmamıştır. Anadolu ve Trakya’da Osmanlı mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde ise dil durumu diğer Türk halklarından farklı olmuştur. Orta Asya ve Kuzey Türklüğü Sovyet egemenliğindeydi ve dilleri üzerinde Sovyet dil politikaları etkili oluyordu. Balkanlar, Orta Doğu ve Kuzey Afrika Türklüğü de yeni başka devletlerin egemenliğinde yaşadıkları için Türkçeyi eğitim ve yazı dili olarak kullanamamıştır. Bağımsız Türkiye Cumhuriyeti’nde ise başta Atatürk olmak üzere Türk aydınlarının, bilim adamlarının önderliğinde dilde yenileşme ve devrimler yapılmış, yeni Türk alfabesiyle ve büyük ölçüde yabancı dillerin etkisinden arınmış bir Türkçeyle değerli eserler ortaya konmuştur. Türkiye’deki yazı dilinin güçlü bir konuma ulaşması, şüphesiz bağımsız bir Türk devletinin kurulmuş olması etkili olmuştur. Türkiye Türkçesinin bugünkü şeklini almasında “Yeni Lisan” hareketi ve Atatürk’ün alfabe devrimini de içine alan “Dil Devrimi”, Türk Dil Kurumunun çalışmalarının, Türk dilbilimcilerin, Yeni Türkçeyle eserler veren şair ve yazarların etkisi son derece önemlidir (Karahana 2020: 559).

Oğuzların XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu’da Doğu Türkçesinden (Eski Türk yazı dili geleneğinden) ayrı olarak Oğuz lehçesine dayalı bir yazı dili oluşturmaları Türk dilinde ilk kırılma olmuştu. Türk dilinde ikinci kırılma noktası ise XX. yüzyılda Sovyetlerin müdahalesi ile gerçekleşmiştir. Dışarıdan yapılan bu müdahale ile Orta Asya’daki bütün Türk topluluklarının konuşma dilleri (lehçeleri) ayrı birer yazı dili haline getirilmiştir. XX. yüzyıla kadar Orta Asya Türklüğünün ortak yazı dili olan Çağatay Türkçesi, bu yüzyıldan itibaren yerini Türk topluluklarının kendi lehçelerine dayalı çok sayıdaki yazı diline bırakmıştır.

Türk aydınları tarafından Sovyetlerdeki Türk dillerinin arasındaki farklılaşmaların önüne geçmek ve onları birbirlerine yakınlıktırarak için çeşitli çalışmalar yapılmışsa da Türk topluluklarının ortak bir Türk yazı dili kullanması sağlanamamıştır. Gaspıralı İsmail Bey’in Tercüman gazetesinde gerçekleştirmek için çalıştığı Ortak Türk yazı dili hayali Rusya’nın baskıcı dil politikaları sonucu gerçekleşmemiştir. 1920’li yıllarda da çeşitli Türk aydınları tarafından ortak dil meselesi gündeme getirilmiş, ilk defa 1926’da Bakü Birinci Türkoloji Kurultayında Ortak Türkçenin inşası için en önemli unsurlardan biri olan ortak alfabe konusu gündeme alınmıştır. Kurultayda Latin esaslı 34 harften oluşan “Ortak Türk Alfabesi” hazırlanmış ve Sovyet Türk halklarının bu alfabaya geçmesi kararı alınmıştır. Kurultayda kabul edilen kararın ardından Sovyetler Birliğinde yaşayan Türk toplulukları Latin alfabesine geçmeye başlamış ve ardından Türkiye Cumhuriyeti’nde

de 1928’de Latin alfabesi kabul edilmiştir. Fakat Sovyet Türk toplulukları dillerinde Latin alfabesinin kullanıldığı dönem oldukça kısa olmuştur. Sovyetlerdeki Türkologlar “pantürkist” suçlamasıyla idam edilmiş, Sovyet egemenliğindeki Türk topluluklarının her birine ayrı şekilde Kril alfabesi ve kendi ağızları esasında bir yazı dili uygulanmış, böylece Türklerin kendi içlerinde anlaşmaları, edebi eserlerini okuyup anlamaları güçleştirilmiştir (Açık 2008: 3; Buran 2009: 430; Abdieva 2017: 105).

Yüzyılın başlarında gelişen siyasi ve sosyal olaylar, Rusya’da Bolşevik ihtilâli, Çar egemenliğinin sona erdirilip Sovyetler Birliğinin kuruluşu vb. birçok gibi birçok etken ile Sovyet egemenliğindeki Türk toplulukları küçük küçük halklara bölünmüş, her halkın konuştuğu dil, yazı dili yapılmıştır. Sovyetler tarafından Türk halklarının kendi yazı dilleri seçilirken topluluğun yaygın olmayan ağızları seçilerek, her birine Kril alfabesinin farklı biçimleri kabul ettirilerek Orta Asya’daki Türklerin dil birliği bozulmuştur. Şimdiye kadar tek bir yazı dili ile ortak dilde eserler veren Türklerin bu yüzyıldan itibaren birbirleriyle anlaşmaları, yazdıkları eserleri okuyup anlamaları Sovyet dil politikalarıyla engellenmiştir. Sovyetler’de yaşayan bütün halkların "sovyet insanı" olması empoze edilmiştir. Bu olumsuz tablo XX. yüzyılın sonlarında Sovyetler Birliğinin dağılmasına kadar sürmüş; 1991’den sonra dağılan Sovyetlerden ayrılan ve bağımsızlığını kazanan Türk cumhuriyetleri dilleriyle ilgili kendi geleceklerini belirlemeye başlamıştır. Türk lehçelerinin büyük bir kısmı devlet dili, yazı dili, edebî dil, edebiyat dili, vb. statüsünde kullanılmaya başlanmış, birçoğunda Latin alfabesine geçme çalışmaları başlamıştır (Karahana 2020: 559).

Bugün Türk dili alanı Balkanlardan Büyük Okyanusa, Kuzey Buz Denizinden Tibet’e kadar uzanan çok geniş bir coğrafyada farklı lehçelere dayalı yazı ve konuşma dilleriyle yaşamaktadır. Tarihsel gelişim süreci içinde bir takım iç ve dış etkenlerle çeşitli kollara, diyalektlere ayrılan Türk dili bugün yirminin üzerinde yazı dili ve yüzlerce ağız ve konuşma dili şeklinde devam etmektedir. Çağdaş Türk dil ve lehçeleri bilim adamları tarafından ses, biçim, söz varlığı, etnik yapı vb. yönlerden çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Çağdaş Türk dil ve lehçeleri Oğuz (Güneybatı) grubu, Kıpçak (Kuzeydoğu) grubu, Karluk (Güneydoğu) grubu, Sibiry grubu, Halaçça ve Çuvaşça olarak 6 grupta gösterilebilir (Boeschoten 1998: 1-5).

Oğuz Türkçesi ya da Batı Türkçesi günümüzde Azerbaycan Türkçesi, Horasan Türkçesi, Kaşgay Türkçesi, Irak Türkmençesi, Türkiye Türkçesi, Gagauz Türkçesi, Türkmenistan Türkmençesi ve bunların çeşitli

bölgelerde konuşulan şivelerinden oluşur. Bu lehçeler içinde Horasan Türkçesinin yazı dili yoktur. Oğuz grubu içinde konuşur sayısı ve konuşurlarının dağılım coğrafyası bakımından en büyük grup Türkiye Türkleridir. Türkiye Türkçesi, Türkiye’de, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Balkan Ülkeleri, Yunanistan, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya ve Romanya’da, Batı Avrupa ülkeleri ile Avusturalya kıtasında yaklaşık 90 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır. Türkiye Türkçesi gerek Osmanlı Türkçesinin devamı olması gerekse Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi dili olması nedeniyle diğer Türk dilleri arasında en köklü geçmişi olan yazı dillerinden birisidir. Azerbaycan Türkçesi, Azerbaycan’da 6 milyon, İran’da 13 milyon, Irak’ta 400 bin, Gürcistan’da 300 bin ve Ermenistan’da 40 bin kişi tarafından konuşulmaktadır. Azerbaycan Türkçesi, Azerbaycan’da resmi dil iken, İran’da sadece konuşma dilidir ve İran’da Azerice üzerinde Farsçanın etkisi daha çoktur (Özyetgin 2006; Karahan 202010: 14).

Çağdaş Türk dünyası içinde en kalabalık grup Kıpçak grubudur. Tarihteki Kıpçak Türkçesinin günümüzdeki temsilcileri olan bu lehçeleri, coğrafi olarak üçe ayırabiliriz: İdil-Ural bölgesinde konuşulan lehçeler, Aral-Hazar gölleri arasında konuşulanlar ve Hazar ve Karadeniz arasında (Kafkaslarda) konuşulan lehçeler. İdil-Ural grubu içinde Tatar (3 milyon 640), Başkurt (1 milyon) Türkçeleri; Aral-Hazar grubu içerisinde Kazak (9 milyon 382), Karakalpak (452 bin), Nogay (77 bin), Kırgız (3 milyon 40) Türkçeleri; Hazar ve Karadeniz arasında (Kafkaslarda) Kumuk (300 bin), Karaçay-Balkar (110 bin), Kırım-Tatar (500 bin), Karay (76) Türkçeleri konuşulmaktadır. Bu gruptaki Türk dilleri içerisinde Karayca (Karaimce) Litvanya, Ukrayna ve Polonya’da sadece 76 konuşuru kalmış, yok olmakta olan bir Türk lehçesidir (Özyetgin 2006; Karahan 202010: 15).

Karluk (Güneydoğu) Türk lehçelerinin günümüzdeki temsilcileri 20 milyon 300 konuşuruyla Özbekçe, Yeni Uygurca (8 bin 546), Sanı Uygurca (5 bin), 74 bin konuşuruyla Salarca’dır. Bu gruba giren bu dört Türk lehçesinden özellikle Özbek Türkçesi ile Yeni Uygur Türkçesi doğrudan Çağatay Türkçesinin modern alandaki temsilcileri sayılabilir (Özyetgin 2006; Karahan 202010: 15).

Yakut (Saha), Hakas, Altay, Tuva Türkçeleri kabaca, Sibirya lehçeleri olarak da adlandırılmaktadır. Yakut Türkçesi Yakut Özerk Cumhuriyetinde (400 bin); Hakas Türkçesi Hakas Otonom Cumhuriyetinde (58 bin); Altay Türkçesi Dağlık Altay Cumhuriyetinde (52 bin); Tuva Türkçesi, başlıca Rusya Federasyonu’na bağlı Tuva Otonom Cumhuriyetinde (200 bin) konuşulmaktadır. Türk dünyasının en kuzeydoğu ucunda Rusya

Federasyonu’na bağlı olarak yaşayan bu Türk topluluklarının dilleri Batı Türkçesine en uzak Türkçedir. Sibirya grubu Türk lehçeleri çok sayıda eskicil özelliği bünyesinde bulundurduğu için Türk dilleri içinde önemli bir yere sahiptirler. Sibirya’daki Türk dilleri, halen en eski inanışları olan Şamanizm’i devam ettirmektedirler (Özyetgin 2006; Karahan 202010: 15).

Tarihteki Bulgarların soyundan gelen ve dilleri de Bulgarcanın devamı olan Çuvaşlar bugün İdil-Ural Türklüğü içinde sayılmaktadır. Çuvaşlar bugün Rusya federasyonuna bağlı Çuvaşistan’da, Tataristan’da ve Başkurdistan’da yaklaşık 1 milyon 200 bin kişidir. Tarihte Müslüman olan Çuvaşlar, Ruslar içinde misyonerlik faaliyetleriyle Hristiyanlaştırılmıştır. Türk dili sınıflandırmalarında başka bir Türk lehçesiyle ortaklıkları bulunmayan Çuvaşça kendi başına bir grup oluşturmaktadır. Dil bakımından Ana Bulgarcanın devamı olan Çuvaşça bir r/l Türkçesidir. Çuvaşçayı diğer Türk lehçelerinden ayıran en önemli özellik Çuvaşların, Genel Türk dilindeki /z/ yerine /r/; /s/ yerine /l/ sesini kullanmalarıdır (Özyetgin 2006; Karahan 202010: 16).

Halaçça da başka hiçbir Türk lehçesiyle bir gruba dâhil edilemeyen tek başına ayrı bir grup oluşturan Orta İran’da 28 bin kişi tarafından konuşulan bir Türk lehçesidir. Eski Türkçenin birçok eskicil özelliğini taşıyan özellikli bir Türk lehçesi olan Halaççanın bugün bir yazı dili yoktur. Tarihteki Argu Türklerinin devamı sayılan Halaçların dilleri bugün yoğun bir şekilde Farsçanın etkisindedir (Özyetgin 2006; Karahan 202010: 16).

Sonuç

Görüldüğü gibi Türk ve Türk dili kavramları Türkiye coğrafyası ile sınırlı değildir. Genel olarak “Türk Dili” Avrupa’da Balkanların uçlarından doğuda Büyük Okyanus’a, kuzeyde Kuzey Buz Denizinden, güneyde Tibet’e, güneybatıda Basra Körfezine kadar çeşitli lehçe, ağız ve yazı dilleri ile konuşulmaktadır. Bu kadar geniş bir alanda ve farklı siyasi yapılarda yaşayan Türk dilinin tek bir formda olmaması doğaldır. Günümüzde Türk dili, doğal değişimlerle farklı devletlerde farklı adlarda, lehçe ve ağızlarla varlığını devam ettirmektedir. Devletlerin anayasalarında Türk dilinin adı yaygın ve edebiyat eserlerinde kullanılan lehçe ve ağıza göre değişiklik göstermektedir. Türkçe tarihten bugüne ulaştığı coğrafyalardaki diğer dil ve kültürleri etkilemiş, kendisi de diğer dil ve kültürlerden beslenerek büyük bir medeniyet olarak dünya tarihinde etkili bir kültür olarak var olmuştur.

Bugün geniş bir alana yayılmış ve farklı yazı dilleri ve resmi diller olarak yaşayan Türk dilinin en önemli varlık konusu, ayrışmadan ortaklıklarda birleşebilmektir. Yeni yazı dillerinin oluşturulmadığı XX. yüzyıl başlarında

Gaspıralı ve diğer aydınların Ortak Türkçe çalışmaları yerinde ve zamanında girişimlerdi. Ancak bugün birçok Türk devleti ve bunların kendi lehçeleri esasında oluşturdukları resmi dilleri varken Türk Dünyasında ortak bir Türk Dili kullanımı şuan için mümkün değildir.

Eski Türkler farklı diyalektleri konuşma dilinde kullansa da yazı dilinde ortak olmuştur. Oğuz, Uygur, Tatar, Kırgız, Karluk vd. birçok Türk boyu kendi ağzında konuşmuş ancak metinlerde ortak yazı dilini kullanmışlardır. Günümüzde birçok Türk topluluğunun ayrı devleti olması beraberinde ayrı yazı dilini de getirmiştir. Bugün için bir ortak tek bir yazı dilinden söz etmek mümkün değildir. Çünkü yaklaşık bir yüzyıllık süreçte Türk dili ayrı ayrı yazı dilleriyle kendi edebiyat eserlerini vermiştir. Tek bir yazı dili bu durumda oluşturulmasa da daha fazla uzaklaşmamak için ortak söz varlığımıza sahip çıkabiliriz. Türk yazı dilleri arasındaki bütün söz varlığını aynı yapmak mümkün olmasa da ortaklıkları artırarak, Türk yazı dilleri arasındaki ortak olan söz varlığını yoğun olarak tercih ederek yakınlaşmayı sağlayabiliriz. Bu ortak söz varlığında başka dillerden alıntı olup ortak kullanılanlar da dâhil edilmeli, Türk toplulukları arasında “anlaşma” öncelikli olmalıdır.

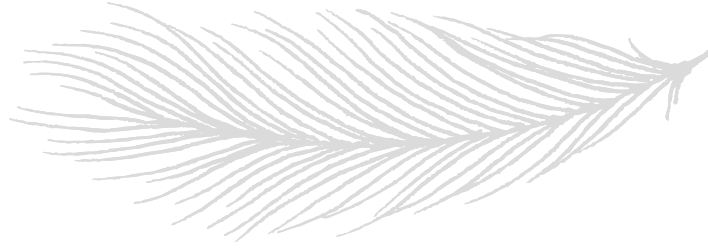
Ortak alfabe kullanımı da Türk topluluklarının birbirinin yazılı eserlerini anlamada etkili olacak bir konudur. Ayrıca yazım (imla) birliği, terminoloji birliği, ortak tarihî metinlerin yayımlanması, karşılaştırmalı dilbilgisi kitapları ve sözlüklerin hazırlanması da Türk topluluklarını birbirine yakınlaştıracaktır. “Dilde, fikirde, işte birlik” Türk toplulukları arasındaki anlaşma ve yakınlaşmayla sağlanabilir.

Kaynakça

- ABDIEVA, Rakhat (2017). “Bağımsızlıklarını Kazandıktan Sonra Türk Cumhuriyetlerinin Dil Politikaları ve Türkiye İle Ortak Dil ve Ortak Alfabe Çalışmaları”, Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKİAD), C.1, S. 2, s. 104-119.
- AÇIK, Fatma (2008). “XX. Asrın Başlarında Türk Dünyasında Yaşanan Alfabe Değişikliklerinin Sebepleri, Gelişimi ve Sonuçları”. Başkent Üniversitesi ve Türk Dil Kurumu I. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda sunulan bildiri.
- AKAR, Ali (2005). Türk Dili Tarihi, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- BOESCHETON, Henrik (1998), “The Speaker of Turkic Languages”, The Turkic Languages (Ed. L. Johanson; É. Csató), Routledge, s. 1-5.
- BURAN, Ahmet (2009). “Sovyet Türkolojisi ve Birinci Türkoloji Kurultayı”, Electronic Turkish Studies, 4(3), s. 430-444.
- CSATÓ, Éva Á., JOHANSON, Lars (1998). “Turkish”, The Turkic Languages (Ed. L. Johanson; É. Csató), Routledge, s. 203-235.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2004). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi, Akçağ Yay., Ankara.
- JOHANSON, Lars (1998). “The History of Turkic”, The Turkic Languages (Ed. L. Johanson; É. Csató), Routledge, s. 81-125.
- KARAHAN, Akartürk (2013). Dîvânı Luğatî’t-Türk’e Göre XI. Yüzyıl Türk Lehçe Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KARAHAN, Akartürk (20201). “Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar I, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 147-148 ve 425-426.
- KARAHAN, Akartürk (20202). “Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar II, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 305-306 ve 662-664.
- KARAHAN, Akartürk (20203), “Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar III, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 274-276 ve 613-615.
- KARAHAN, Akartürk (20204), “Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar 4, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 305-307.
- KARAHAN, Akartürk (20205), “Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar 5, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 240-242.
- KARAHAN, Akartürk (20206), “XVI. Yüzyılda Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar 5, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 275-277.
- KARAHAN, Akartürk (20207), “18. Yüzyılda Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar 6, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 191-194.
- KARAHAN, Akartürk (20208), “19. Yüzyılda Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar 7, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 151-153.
- KARAHAN, Akartürk (20209), “20. Yüzyılda Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar 7, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 558-561.

- KARAHAN, Akartürk (202010), “XXI. Yüzyılda Türk Dili”, Tarihte Müslümanlar 7, (Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör: Prof. Dr. İrfan Aycan), Ankara: Otto Yayın, s. 14-16.
- KOÇAOĞLU, Timur “Dünyada Türk Dili Sosyo-Politik Bir Yaklaşım”, (3 Ekim 1996’da Türk Dil Kurumunda yaptığı konuşma), <http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/11.php> (son güncellenme tarihi: 02.07.2021)
- ÖZYETGİN, Melek, “Tarihten Bugüne Türk Dili Alanı”, Chinese Academy of Social Science (Konferans), TURFAN, Çin, 23 - 25 Ocak 2006 http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/ozyetgin_tarihten_bugune_turkdili.pdf (erişim tarihi: 04.03.2019)
- SCHÖNIG, Claus (19971), “A new attempt to classify the Turkic languages (1)”, Turkic Languages, 1/1, s. 117-133.
- SCHÖNIG, Claus (19972), “A new attempt to classify the Turkic languages (2)”, Turkic Languages, 1/2, s. 262-277.
- SCHÖNIG, Claus (19983), “A new attempt to classify the Turkic languages (3)”, Turkic Languages, 2/1, s. 130-151.
- TEKİN, Talât (1990), “Türk Dil ve Dialektlerinin Yeni Bir Tasnifi”, Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, C: 5, S: 13, Ocak 1989, Ankara.
- TEKİN, Talât (1997), Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı, Simurg, Ankara.

Salgın Döneminde Yunus Emre Enstitüsünün Çevrim İçi Türkçe Faaliyetleri

Yavuz Kartalhoğlu, Ph. D.

Prof. Dr.,

Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Merkezi

Ankara Hacı Bayram Üniversitesi

Betül Gökteş

Uzman, Yunus Emre Enstitüsü

Salih Gültekin

Uzman, Yunus Emre Enstitüsü

Hamza Salduz

Uzman, Yunus Emre Enstitüsü

Türkçenin stratejik bir enstrüman olarak varlık alanının genişletecek uygulamalardan ilki hiç şüphesiz dil eğitimidir. Bu çalışmada yurt dışında Türkçe öğretimi konusunda kurumsal faaliyetleriyle önemli bir yer edinmiş olan ve yabancı bir ülkede Türkçe öğrenmek isteyen her yaştan kişinin, özellikle de yetişkinlerin ilk başvuru adresi hâline gelmiş bulunan Yunus Emre Enstitüsünün salgın dönemi çalışmaları anlatılmakta; bir süredir çeşitli platformlarda dile getirilen, Enstitünün de 2014 yılında “Teknoloji Tabanlı Öğretim” başlığıyla gerçekleştirilen sempozyumunda ifade edilen perspektifler doğrultusunda teknolojinin dil öğretimi ortamlarıyla bütünleştirilerek Türkçeyi daha fazla öğrenci ile buluşturmak üzere atılan adımlara dikkat çekilmektedir.

Matbaanın icadıyla sözlü kültürün yazıya rahat bir şekilde aktarılması, eğitimde teknolojinin kullanılmasının ilk adımı sayılmaktadır. Teknoloji geliştikçe radyo, televizyon, bilgisayar ve WEB teknolojileri gibi birçok ürün ortaya çıkmış; bu ürünler eğitimde teknoloji kullanımının birer parçası olmuştur. Kara tahtalardan akıllı tahtalara uzanan süreçte teknolojinin eğitime entegrasyonunun arttığı görülse de öğretmenler, teknolojinin sunduğu fırsatlardan tam anlamıyla

yararlanamamıştır. Hem öğretmenlerin teknolojik yetersizliği hem de eğitimde teknolojik imkânların kısıtlılığı bu duruma engel olmuştur. Ancak dünya, teknolojiye zorunlu geçişi sağlayan bir salgınla karşı karşıya kalmıştır: korona virüsü... İlk olarak 1 Aralık 2019 tarihinde, Çin’in Hubei bölgesinin başkenti Wuhan’da ortaya çıkan korona virüsü, dünyada ve Türkiye’de insan yaşamını etkileyen bir salgın hâline gelmiştir. Türkiye’de ilk korona virüsü vakası, 11 Mart 2020 tarihinde ortaya çıkmış; virüsten kaynaklı ilk ölüm 17 Mart 2020 tarihinde tespit edilerek kayda geçirilmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Dünyayı etkileyen salgın ve artan ölümler sebebiyle 2020 yılının mart ayı itibarıyla Türkiye’de eğitim öğretim faaliyetlerine ara verilmiştir. Salgın en başta sağlık sistemi olmak üzere ekonomiyi, sosyal yaşamı ve eğitim öğretimi olumsuz etkilemiştir. Salgının olumsuz etkilerini azaltmak ve eğitim öğretim sürecindeki aksamayı en aza indirmek amacıyla uzaktan eğitime geçilmiştir.

Uzaktan eğitim; tüm katılımcıların aynı zamanda katıldıkları ve birbirleriyle doğrudan iletişim kurdukları, öğreticinin yönettiği çevrim içi öğrenme süreci olan senkron veya öğrencinin kendi planladığı zamanlarda sisteme girilmesiyle gerçekleştirilen asenkron öğretim sürecidir. İşman (2011), uzaktan eğitimi birbirlerinden kilometrelerce uzaklıkta farklı ortamlarda bulunan öğretmen ve öğrencilerin, birbirleriyle görüntülü ve sesli olarak etkili iletişim kurabilmesi” olarak tanımlamıştır. Uşun (2006) ise uzaktan eğitimi, “Kaynak ve alıcıların öğrenme-öğretme süreçlerinin büyük bir bölümünde birbirlerinden ayrı ortamlarda bulunduğu; alıcılarına öğretim yaşı, amaçları, zamanı, yeri, yönetimi vb. konularda ‘bireysellik’, ‘esneklik’ ve ‘bağımsızlık’ olanağı tanıyan; öğrenme-öğretme süreçlerinde yazılı ve basılı materyaller, işitsel araçlar (telefon, radyo), görsel-işitsel teknolojiler (televizyon, video), yüz yüze eğitim (akademik danışmanlık) gibi materyal, araç, teknoloji ve yöntemlerin kullanıldığı; kaynak ile alıcılar arasındaki iletişim ve etkileşimin ise televizyona veya bilgisayara dayalı

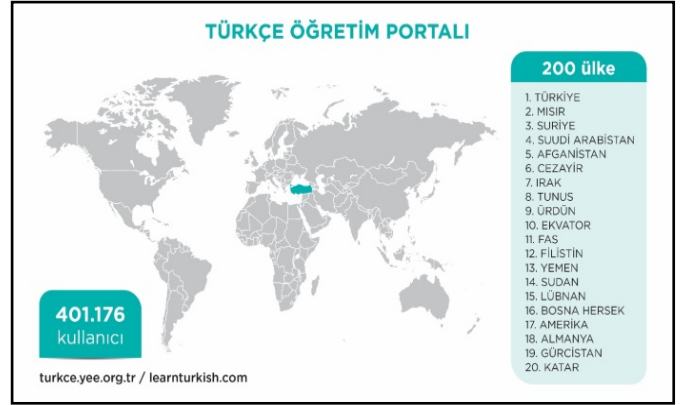

etkileşimli/tümleşik teknolojilerle sağlandığı planlı-sistematiik bir eğitim teknolojisi uygulaması” olarak ifade etmektedir. Uzaktan eğitim, salgın süreci ile Türkiye’de ve dünyada önemli bir konuma gelmiştir (İşman, 2011). Yeşilyurt’a (2020) göre uzaktan eğitimin mi yoksa yüz yüze eğitimin mi daha faydalı olduğu, uzaktan eğitimin hangi alanlarda yapılması gerektiği konusunda tartışmalar sürerken zorunlu olarak uzaktan eğitime geçilmiştir. Uzaktan eğitim yönteminin kullanıldığı alanlardan biri de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimidir. Salgın dönemine kadar yurt içinde dil öğretimini yüz yüze ortamda gerçekleştiren üniversitelerin Türkçe Öğretim Merkezleri ve yurt dışında Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezleri, birçok ülkede yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime geçmesiyle dil öğretimini uzaktan eğitim yoluyla sürdürmeye başlamıştır.

2009 yılında faaliyetlerine başlayan, 60 kültür merkezi ve 100 irtibat noktası aracılığıyla salgın dönemine kadar 11 yılda yaklaşık 250.000 kişiye yüz yüze Türkçe öğreten Yunus Emre Enstitüsü, salgın döneminin sağladığı imkânlarla daha fazla öğrenciye ulaşabilmek için çalışmalarına başlamıştır. Kurudayıoğlu ve Çetin’e (2015) göre Türkçe öğretiminde amaç dil bilgisini öğretmek değil, öğrencinin kendisini anlaması ve ifade etmesidir. Ancak Swan’e (2002) göre dil öğreniminin karanlık, kıvrımlı yollarında dil bilgisi, işaretler gibi parıldayarak öğrencilere yol göstermekte; belirli yapıların nasıl kurulacağını ve kullanılacağını bilmek, anlamı başarılı bir biçimde iletmeyi mümkün kılmaktadır. Enstitü, kültür merkezleri ve irtibat noktaları aracılığıyla Türkçe öğrettiği öğrencilerin salgın sürecinde Türkçe ile temasının devam etmesi amacıyla YouTube kanalında iletişim odaklı, temel becerilerin dil bilgisi konularıyla desteklendiği videolar yayımlamıştır. Keşif düzeyinden (A1) özerk düzeye (C1) kadar Yedi İklim Türkçe setlerinin konu sıralamasına göre hazırlanmış 112 eğitim videosu sayesinde öğrenciler hem Türkçe öğrenmiş hem de konu tekrarları yapmış olup bu videolar bugüne kadar 2,5 milyondan fazla izlenmiştir.

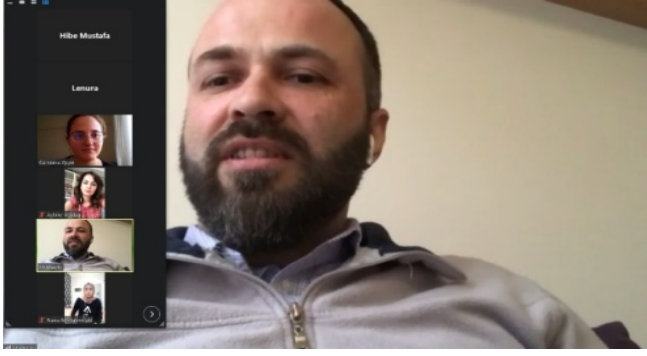
Yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecini Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’ne göre aşamalandıran, çerçeve metindeki yeterlilik ve kazanımlar doğrultusunda eğitim materyallerini hazırlayan Enstitü; görsel, işitsel araç gereçlerle öğrencilerin dört temel becerisini geliştirmeye çalışmaktadır. Özgül, Ceran ve Yıldız’a (2020) göre doğası gereği içeriği ve kapsamı uygulamaya dönük olan Türkçe dersi; planlı ve programlı bir süreçle yürütüldüğünde uzaktan eğitim faaliyetleriyle dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri geliştirilebilecektir. Dört temel beceri ilkesinden hareketle isteyen herkesin zaman, mekân ve öğretici sınırı olmadan kendi kendine Türkçe öğrenebilmesi amacıyla belli bir plan dâhilinde

hazırlanmış olan Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Portalı de uzaktan Türkçe öğretimi sürecinde en çok başvurulan mecralardan birisi olmuştur. Portal hazırlanırken hayata uygunluk ilkesi göz önünde bulundurulmuş; A1, A2, B1, B2, C1 düzeyinde yer alan modüller, tematik ve etkileşimli bir şekilde kullanıcılara sunulmuştur. Dört temel dil becerisinin yanı sıra müstakil bir “kelime öğretim modülü” de içeren portal, isteyenler için sadece kelime öğrenebilecekleri bir alan görevi de üstlenmiştir. Haziran 2021 itibarıyla Türkçe Öğretim Portalı’nda 200 farklı ülkeden 401.176 kayıtlı öğrenci bulunmaktadır.

Enstitü, dijital platformlardaki uluslararası konuşma kulüpleri ile Türkçenin daha etkin şekilde öğrenilmesini, kültür merkezlerinde Türkçe öğrenenlerin birbiriyle tanışmasını ve Türkçe pratik yapmasını sağlamıştır. 14 ülkeden 50’ye yakın öğrenci ile gerçekleştirilen konuşma kulüpleri sayesinde kültürlerarası etkileşime geçilmiş; salgın sürecinde ve salgın sonrası sosyal, ekonomik değişimler ile insanlığın evrensel sorunları Türkçe tartışılmıştır.

Uzaktan eğitimin yaygın ve hızlı bir şekilde hayata geçirilmesinde video konferans önemli bir rol oynamaktadır (Varol ve Daş, 2003; Parlakkılıç, 2007). Video konferans, eş zamanlı (çevrim içi) sesli ve görüntülü iletişim olanağı ile farklı yerlerdeki bireylerin etkileşimli görüşmeler düzenlemesine imkân tanımaktadır (Kaya ve Onder, 2002; Martin, 2005). Yunus Emre Enstitüsü, salgın sürecinde Latin Amerika bölgesinden gelen yoğun talebe cevap verebilmek için T.C. Büyükelçilikleri aracılığıyla çevrim içi Türkçe dersleri için talep toplamış; 3.744 öğrenciden gelen başvuru sonucunda, A1 (Başlangıç) düzeyinde, video konferans programlarından Microsoft Teams ortamında oluşturduğu 86 sınıf ile çevrim içi Türkçe kurslarına başlamıştır. Haftada 6 saatlik Türkçe kurslarına katılan Latin Amerika öğrencileri, 15 Aralık 2020 tarihinde 144 saatlik A1 düzeyi kurslarını tamamlamış, katılım belgelerini almış ve 10 Şubat 2021 tarihinde A2 düzeyi kurslarına başlamıştır.

Bunun yanı sıra Yunus Emre Enstitüsü ve T.C. Buenos Aires Büyükelçiliği iş birliği ile 23 Mayıs-8 Haziran 2020 tarihleri arasında, Arjantinlilere yönelik ücretsiz çevrim içi kurs başvuruları alınmış; adaylardan Büyükelçilik ve Enstitü iletişim adreslerine öz geçmişlerini ve neden Türkçe öğrenmek istediklerini içeren e-postalar göndermeleri istenmiştir. 315 adaydan şartları sağlayan 150'si ile 10 Haziran 2020'de derslere başlanmıştır. Kalan 165 kişi ise 24 Ağustos 2020'de kurslara dâhil edilmiştir. Arjantinli öğrenciler hâlihazırda A2 düzeyinde Türkçe öğrenmeye devam etmektedir.

Paris Yunus Emre Enstitüsü tarafından "Frankofon Ülkelerde Türkçe Öğretimi Projesi" hazırlanmış; bu proje dâhilinde Enstitü tarafından Frankofon ülkelerde ders vermesi planlanan 80 öğretici için çevrim içi ortamda "Eğitici Eği-timi Programı" düzenlenmiştir.

"Eğitici Eği-timi Programı"nın ardından Paris Yunus Emre Enstitüsü koordinasyonunda Cezayir, Fas, Tunus gibi Frankofon ülkelerden ücretsiz çevrim içi Türkçe talepleri toplanmış; 2020 Güz döneminde 1.500 öğrenciyle kurslara başlanmıştır. Paris Yunus Emre Enstitüsü aracılığıyla 3. dönemi başlatılan kurslarda Şubat 2021 itibarıyla 4.000 öğrenci Türkçe öğrenmektedir.

Bakü Yunus Emre Enstitüsü öncülüğünde Türk dünyasından çevrim içi Türkçe kursları için talepler toplanmış; Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan gibi ülkelerden toplam 1.000 öğrenci ile çevrim içi derslere başlanmıştır. 2020 yılının Haziran ayında başlayan kurslar, A1; A2; B1; B2 düzeylerinden öğrencilerin katılımıyla hâlâ devam etmektedir. Türk dünyası ülkelerinden Kazakistan'ın başkenti Nur-Sultan'da merkezi bulunan ve burada Türkçe öğretimi faaliyetlerine devam eden Enstitü; ülkenin diğer şehirlerinde yaşayan, Türkçeye ve Türk kültürüne ilgi duyanlar için salgın döneminde yeni bir imkân sunmuştur. Bu kapsamda, Kazakistan genelinde Türkçe kursları için ilan verilmesinin ardından 8.000 öğrenci dijital ortamda alanında uzman öğreticiler ile Türkçe

kurslarına başlamıştır. Kurslara devletin üst düzey bürokratları, sanatçılar, basın mensupları ve üniversite öğrencileri yoğun ilgi göstermiştir. Haftanın 3 günü 3'er saat yapılan ve 72 saat süren Türkçe kurslarının sonunda adaylara kur sınavı yapılmış; dereceye giren 30 öğrenciye gidiş dönüş Türkiye bileti hediye edilmiştir.

Kuala Lumpur Yunus Emre Enstitüsü ve büyükelçilikler iş birliğiyle Malezya YEE koordinasyonunda ASEAN ülkelerinden (Malezya, Endonezya, Tayland, Filipinler, Singapur, Brunei, Myanmar, Vietnam, Kamboçya, Laos) ücretsiz çevrim içi Türkçe dersi için talep toplanmıştır. 2020 Güz döneminde 2.817, 2021 Bahar döneminde 3.248 ve 2021 Yaz döneminde 9.747 başvuru alınmıştır. Haftada 3 saat yapılan Türkçe kursları hâlâ devam etmektedir.

Türkçe öğrenmek için dünyadan en çok talep gelen ülkelerin başında Mısır gelmektedir. Yine salgın dönemini fırsata çevirmek için Kahire Yunus Emre Enstitüsü tarafından ilana çıkılmış, 5.000 civarında Mısırlı için çevrim içi Türkçe kursları organize edilmiştir. Doha Yunus Emre Enstitüsü, Katar ve çevresindeki Arap ülkelerinden ücretsiz çevrim içi Türkçe kursu başvuruları almış, 820 başvurunun ardından Orta Doğu ülkeleri ile 2020 yılının temmuz ayında çevrim içi Türkçe kurslarını başlatmıştır.

Madrid Yunus Emre Enstitüsü öncülüğünde İspanya'dan ve İspanyolca konuşan Meksika, Kolombiya gibi ülkelerden çevrim içi Türkçe kursları için başvurular alınmış ve kurslara başlanmıştır. Şu ana kadar 288 saat Türkçe dersi verilen ve B1 düzeyine geline kurslarda 120 İspanyol, 1.100 Meksikalı, 560 Kolombiyalı öğrenci bulunmaktadır. Bu kursların ardından bahsi geçen ülkelerdeki adayların başvuruları learnturkish.com üzerinden alınmaya başlanmıştır.

Salgın dönemini insanlara ulaşmak için yeni bir imkân olarak gören Enstitü, kültür merkezlerinin bulunduğu ülkelerde, Türkçe kurslarını bu ülkelerin tamamına

yaymıştır. Ankara'dan okutmanlarla desteklenen kurslar sayesinde Almanya, İtalya, İspanya, Fransa, Avusturya, Hırvatistan, Slovenya, Romanya ve İngiltere gibi Avrupa ülkelerinde; Bosna Hersek, Hırvatistan, Sırbistan, Makedonya, Arnavutluk, Karadağ gibi Balkan ülkelerinde; Ürdün, Lübnan, Filistin gibi Orta Doğu ülkelerinde; Mısır, Sudan, Tunus, Fas, Cezayir, Somali gibi Afrika ülkelerinde sadece kültür merkezlerinin bulunduğu şehirlere değil, bu ülkelerin tamamına erişen çevrim içi kurslar düzenlenmektedir. Aynı şekilde Amerika'daki kurslar sadece Washington'la sınırlı kalmayıp tüm eyaletlerden öğrencilere açılmıştır. Kurslara Kanada'dan da öğrenci alınırken gelen yoğun talebi karşılamak üzere özel bir çalışma yürütülmektedir (yee.org.tr). Salgın öncesi 50 civarında kursiyeri olan Roma Yunus Emre Enstitüsünün çevrim içi kurslarına 388 kişi başvuruda bulunmuştur. Romanya'da 1 Mart 2021 tarihinden itibaren "Kamu Personeline Türkçe Öğretimi Projesi" dâhilinde 600 üst düzey devlet görevlisiyle Türkçe kurslarına başlanmıştır. T.C. Bükreş Büyükelçiliği tarafından Romanya'daki tüm bakanlıklara ulaştırılan resmî yazı ile daire başkanı ve üst düzey devlet görevlilerine ücretsiz çevrim içi Türkçe dersi imkânı sunulduğu ifade edilmiştir.

Yunus Emre Enstitüsü, learnturkish.com üzerinden çevrim içi Türkçe kurslarına ilk başvuruları 27 Haziran 2020 tarihinde almaya başlamıştır. Enstitü, bir yıllık süre zarfında sadece learnturkish.com üzerinden toplam 34.124 başvuru almış; Microsoft Teams programı üzerinden video konferans yöntemiyle çevrim içi ortamda Türkçe öğretmeye başlamıştır. Bu tür kursların avantajlarıyla ilgili olarak Durmuş ve Çangal'a (2019) şunları ifade etmektedir:

Hedef dilin ana dili olarak konuşulmadığı yerlerde öğrencilerin sayıları, dil düzeyleri, öğrencilerin söz konusu dili öğrenme nedenleri, öğrenme hızları vb. bakımlardan homojen sınıflar oluşturmak oldukça zordur. Örneğin Japonya'da Türkçe öğreten kişiler, yukarıda bahsedilen unsurlar bakımından Türkiye'de olduğu gibi homojen sınıflar bulamayabilir; öğrencilerinin öğrenme güdülerini ve Türkçe derslerine ayırdıkları zaman yeteri kadar fazla olmayabilir. Bu durum, sınıf dışında öğrencilerin ayırabilecekleri zaman planlamalarına göre etkin bir şekilde kullanılabilecek, "bireyselleştirilmiş çalışma olanakları sunan" teknolojik araçları çok daha önemli hâle getirmektedir. Özellikle kitlesel açık çevrim içi kurslar (massive open online courses (MOOC)) sunan platformlar, sınıf derslerine çok az katılabilen yabancı dil öğrencilerinin bireysel çalışma olanaklarına göre esneklik ve çalışma fırsatlarıyla ön plana çıkmaktadır. Öğrenciler, sayıları Türkçe için de artmaya başlayan bu platformlardan; önceledikleri becerilere, düzeylerine, çalışma saatlerine ve sürelerine göre istedikleri gibi yararlanabilmektedir.

Enstitü, 24 Ağustos 2020 tarihinde kadar learnturkish.com üzerinden başvuru yapan 5.836 öğrenci ve 54 homojen sınıf ile çevrim için imkânlarından yararlanarak zamandan ve mekândan bağımsız bir şekilde Türkçe derslerine başlamıştır. Akabinde başvuruları tekrar açan Enstitünün learnturkish.com sayfasına 25 Ağustos 2020'den 15 Kasım 2020'ye kadar 160 ülkeden 12.240 yeni başvuru gelmiş; önceki dönemde Türkçe öğrenmeye başlayan ve devam etmek isteyen öğrencilerin yanı sıra yeni başvurular da değerlendirilerek Türkçe öğretimine devam edilmiştir. Enstitünün 2020-2021 salgın dönemi Türkçe kurslarının 3. dönemine 31 Ocak 2021 tarihine kadar 9.547; 4. dönemine ise 31 Mayıs 2021 tarihine kadar 6.591 yeni başvuru olmuştur. Enstitü, bir yıllık salgın sürecinde dört dönem ücretsiz Türkçe kursları açmış; learnturkish.com üzerinden aldığı başvurular sayesinde kültür merkezlerinin olmadığı 160 ülkede Türkçeye olan ilgiye en iyi şekilde karşılık vermeye çalışmıştır.

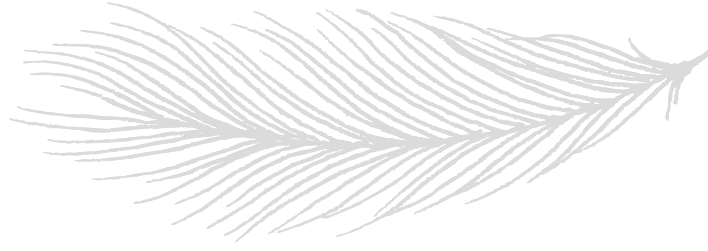

Dünyanın farklı ülkelerindeki öğrencilerden gelen taleplere göre düzenlenen kurslarda hafta içi, hafta sonu, gündüz ve akşam grupları yer almakta olup Türkçe kurslarıyla Nepal'den Kongo'ya, Şili'den Moğolistan'a kadar tipolojik olarak farklı dillere ve farklı kültürlerle sahip 160 farklı ülkeden yaklaşık 90.000 öğrenciye Türkçe aracılığıyla ulaşılmıştır. Neredeyse bütün saat dilimlerindeki ülkelerden talep olması nedeniyle Enstitü bünyesinde her saat Türkçe öğretimi devam etmektedir. Bununla birlikte tüm dünyada faaliyet gösteren kültür merkezlerimizin bazılarında yüz yüze, bazılarında harmanlanmış öğrenme yöntemiyle, çoğunda ise çevrim içi platformlarda Türkçe dersleri devam etmektedir. Dizilerde eşsiz Türkiye manzaralarının kullanılması, kültürel/geleneksel unsurlara yer verilmesi, tarihi dönemleri/kişileri içeren konuların işlenmesi, turizm

sektörüne yönelik yapılan reklamlar ve Türkiye'nin sunmuş olduğu eğitim imkânları sayesinde her geçen gün Türkçe öğrenmek isteyen insan sayısı artmakta; Türkçe ilgisi ivme kazanmaktadır.

Kaynakça

- İşman, A. (2011). Uzaktan eğitim. Ankara: Pegem Akademi.
- Durmuş, M., Çangal, Ö. (2019). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Öğrencilerin Çevrim İçi Yazışma Becerilerine İlişkin Yeterlilikleri ve İlgili Kazanımların Belirlenmesi, XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Kaya, Z., Önder, H. (2002). İnternet yoluyla öğretimde ergonomi. The Turkish Online Journal of Educational Technology, 1(1), 48-54.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çetin, Ö. (2015). Temel beceriler ve Türkçe öğretimi. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 3(3), 1-19. DOI: 10.16916/aded.65619
- Özgül, E., Ceran, D. ve Yıldız, D. (2020). Uzaktan eğitimle yapılan Türkçe dersinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Millî Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 395-412. DOI: 10.37669/milliegitim.776137
- Sağlık Bakanlığı (2020). Türkiye Günlük Koronavirüs Tablosu. Erişim Adresi: <https://covid19.saglik.gov.tr/>
- Swan, M. (2002). Seven bad reasons for teaching grammar-and two good ones. Methodology in Language Teaching an Anthology of Current Practice (Ed. Jack C. Richards), Cambridge University Press.
- Uşun, S. (2006). Uzaktan eğitim. Ankara: Nobel Yayınları.
- Varol, A. ve Daş, R. (2003). Kampüsler arası uzaktan eğitim için kurulacak video konferans sistemi tasarımı. Akademik Bilişim, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yeşilyurt, Ş. (2020). Yabancı Öğrencilerin Uzaktan Türkçe Derslerine Yönelik Görüşleri: Covid-19 Salgını Dönemi Gazi TOMER Örneği, Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yunus Emre Enstitüsü (2021). Erişim Adresi: www.yee.org.tr

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Stratejik Hedefler

Bünyamin Oğuz

Öğr. Gör.,

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Dil Öğretim Merkezi
(DİLMER)

Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan ve kullanıldığı topluluğu millet hâline getiren önemli bir araçtır. Bir toplumu millet olma bilincine ulaştıran en önemli etken dildir. “Dil, mana ile his ve hayali de kaynaştırmış, bütünleştirmiş bir sembol durumundadır” (Güzel, 1985: 4). Dil, insanlar arasında kullanılan en gelişmiş anlaşma vasıtasıdır. Ergin (1998: 3) dili, “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, kendisine özgü kuralları olan ve ancak bu kurallar içerisinde gelişen canlı bir varlık, temeli tarihin bilinmeyen dönemlerinde atılmış bir gizli anlaşmalar düzeni, seslerden örülmüş toplumsal bir kurumdur.” diye tanımlar.

Dil; milletlerin kimliklerini koruması, nesillerin yetiştirilmesi ve kültürün devamlılığının sağlanması için önemli bir unsurdur. Türkçe de dünya dilleri arasında tarihi bir geçmişe sahip olduğu için köklü kültürünü koruyarak günümüze kadar ulaşmış bir dildir. Özellikle Türkiye Türkçesi, coğrafi konumu dolayısıyla sadece bugün değil, tarih boyunca kara ve deniz bağlarıyla çok geniş bir bölgede çok geniş bir uluslararası ilişkiler ağı içerisinde bulunmuştur (Durmuş, 2013: 256).

Türkiye Türkçesi hâlihazırda dünyanın oldukça farklı coğrafyalarında yabancı dil olarak öğrenilme ihtiyacı hissedilen dillerden biridir. Bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak son 20 yılda ilgi görmeye başlamasında Türkiye’nin bölgesinde ve küresel ölçekte yakaladığı yükseliş; Türkiye’nin sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik konum; Türkiye Türkçesinin Türk dilleri arasında gün geçtikçe artan saygınlığı ve bölgede yaşanan insani krizler etkili olan başlıca hususlardır.

Osmanlı Devleti Dönemi’nden başlayarak günümüze kadar uzanan bir dönemde Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, İngiltere, İtalya ve

Macaristan gibi Avrupa ülkelerinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine pek çok eser verilmiş; buralarda Türkçeye hizmet eden çok sayıda Türkolog yetişmiştir (Güzel ve Barın, 2013). Bugün de tarihi, siyasi ve kültürel bağları açısından da önemli ve güçlü bir noktada konumlanan Türkçe; Irak, İran, Suriye gibi yakın coğrafyalarda nüfuzu olan bir dildir. Bunların yanı sıra doğal bağlarının olduğu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Tacikistan, Özbekistan, Başkurdistan, Kırım, Tataristan, Moğolistan ve Doğu Türkistan gibi Türk coğrafyasında kültürel, ticari ve geleneksel olarak ihtiyaç duyulan, konuşulan ve kullanılan bir dildir.

Son 20 yılda Türkiye’nin bölgesinde ve dünyada sanayiden turizme, sanattan eğitime, ulaşımdan tekstile ve inşaat hizmet sektörüne kadar yükselen bir güç olarak varlığını hissettirmesi ve ayrıca Türk dünyası ve Osmanlı İmparatorluğu’nun tarihî coğrafyasıyla dostane ilişkiler kurmaya başlaması Türk kültürüne doğal olarak da Türkçeye ilgiyi beraberinde getirmiştir. Avrupa’nın ortalarından Çin’in doğusuna değin oldukça geniş bir coğrafyada şüphesiz küreselleşen dünya şartlarının da etkisiyle eğitim, iş, ticaret, sanat, siyaset, spor, evlilik, seyahat, hobi gibi birbirinden oldukça farklı gerekçelerle Türkçe bir yabancı dil olarak gün geçtikçe daha fazla talep görmektedir. Öyle ki Yunus Emre Enstitüsü’nün yanında TİKA, Türkiye Diyanet Vakfı, Türkiye menşeli üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları, Türkiye Maarif Vakfı, özel dil kursları, Millî Eğitim Bakanlığı gibi kurum ve kuruluşlar da yabancı dil olarak Türkçe öğretimiyle meşgul olmaktadır. Böylelikle Türkçe milyonlarca insan arasında gönül köprüleri kuran ve onları Türklerin duygu ve düşünceleriyle tanıştıran bir araç olmanın yanında bu dili öğrenen insanların Türkiye’deki maddi ve manevi kazanımlardan yakından haberdar olmasına ve dahası Türk kültürü ve Türkiye’yle yakınlık hatta özdeşlik kurmasına kapı aralamıştır (Başar, 2018: 30).

Kaya’ya (2017: 11) göre 20’nci yüzyılın sonlarında dünyadaki köklü ve hızlı gelişmeler, Türkiye’ye hem farklı sorumluluklar yüklemiş hem de yeni fırsat ve

ufuklar açmıştır. Türkiye, Kuzey Atlantik İttifakı'nın bir kanat ülkesi konumundan çıkmış ve Avrupa'yı Asya'ya bağlayan Avrasya kuşağında merkezî bir duruma gelerek politik, güvenlik ve ekonomik açılardan büyük bir rol ve önem kazanmıştır. Bu nedenle Ankara'ya, öncelikle bölge merkezli ve çok seçenekli dış politika stratejisiyle, yeni jeopolitik boşlukları içinde barındıran tarihin siyasi, ekonomik ve kültürel havzalarında etkin rol edinme ihtiyacı ve imkânı doğmaktadır. Bu imkân sayesinde Türkiye gerek Türk dünyası gerekse de Orta Doğu'da başat aktör olma kapasitesine sahiptir. Söz konusu bölgelerde öncü ülke olmak Türkiye'yi dünyadaki güç dengesi ve güç dağılımı açısından önemli bir ülke hâline getirmektedir. Zira Çin'in batısından Avrupa'nın ortasına kadar uzanan geniş alan; petrol, su, maden, doğal gaz gibi yer altı ve yer üstü kaynakları; hava, kara, deniz ve demir yolları; tarım arazileri, nüfus yoğunluğu, tarihî eserler vb. özellikleri bakımından dünyanın kalbi niteliğindedir. Nitekim uluslararası ilişkiler teorilerinde Avrasya coğrafyasının dünyanın kaderini tayin ettiği ve bu Avrasya'ya hâkim olan ülkenin dünyaya hâkim olabileceği ileri sürülmektedir. Bu noktadan hareketle Avrasya'nın doğusunda gerek dinî-tarihî gerekse de siyasi-iktisadi birikimiyle en etkili olabilecek ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye'nin bu jeopolitik ve jeostratejik konumuyla birlikte yaşanan gelişmeler, doğal olarak yabancıları da çeşitli nedenlerle Türkçe öğrenmeye yöneltmiştir.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Politikası

Cumhuriyet Döneminden günümüze Türkçenin incelenmesi ve ana dili olarak öğretilmesine ilişkin siyasi otorite tarafından belirlenen dil politikası doğrultusunda çeşitli uygulamaların olduğu bilinmektedir. Ancak Türkçenin yabancıları öğretiminde politika oluşturmak için oldukça geç kalınmıştır. Yabancılar tarafından özellikle yurt dışında Türkçe öğrenmedeki talep artık göz ardı edilemez ve büyükelçiliklerin çatısı altında yarı profesyonel faaliyet gösteren kültür merkezleri tarafından söz konusu talebe cevap verilemez duruma gelindiğinden yurt dışında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yeni bir düzen geliştirmek bir zorunluluk hâlini almıştır. Bu sebeple 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin bölgede yükselen bir güç olması ve çok geçmeden Türk devlet adamlarının bir yumuşak güç unsuru olarak Türk dilinin sahip olduğu potansiyel gücün farkına varması Türkiye'yi bu güçten bir plan program dâhilinde etkili bir şekilde yararlanmaya itmiştir. Bu bağlamda kamu diplomasisi, kültür diplomasisi, insani diplomasisi gibi kavramlar Türk dış politikasında kendine yer bulmaya başlamış, bu doğrultuda faaliyet gösterecek devlet kurumları tesis edilmiştir. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar

Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü ve Türkiye Maarif Vakfı bu kurumlar arasında gösterilebilir (Başar, 2018: 39).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği kurumlar yurt içinde oldukça çeşitlilik arz etmektedir. Üniversitelerin dil merkezleri dışında, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı özel kurslardan halk eğitim merkezlerine, belediyelerden sivil toplum örgütlerine kadar birçok kurum ve kuruluş tarafından yabancılar için Türkçe kursları düzenlenmektedir.

Son yıllarda yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sayısında önemli bir artış görülmektedir. Bu artışın yaşanan siyasi, ticari ve sosyal olaylardan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Yaşanan bu olayların da Türkçe öğrenme ihtiyacını tetiklediği söylenebilir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenme ihtiyaçları çeşitli hedef kitle gruplarını oluşturmuştur. Bu hedef kitleler arasında Türkiye'de yaşamak isteğiyle Türkçe öğrenenler, Türk televizyon kanallarını ve Türk sinemasını takip etmek isteyenler, Türkçe bilmenin kendisine maddî kazanç sağlayacağını düşünenler, ülkelerindeki iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye'ye iltica etmiş yabancılar, ana dillerine yakın olması sebebiyle Türkiye Türkçesine ilgi duyan Türk soylular olarak sayılması mümkündür.

Türkiye, yabancı öğrenciler için -özellikle de yakın coğrafyalardaki öğrenciler için- eğitim sistemi ve yükseköğreniminin kalitesi bakımından cazibe merkezi olan bir ülkedir. Başka bir deyişle yabancı öğrenciler, Türkiye'de üniversite okumayı akademik hayatları konusunda önemli bir fırsat olarak görmektedirler. Bu nedenle birçok ülkeden eğitim için Türkiye'ye gelen öğrenciler, Türkçe öğrenmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bağlamda Türkçe öğrenmek, yabancı öğrencilere iş imkânları, ticarî ilişkiler ve yaşam standartlarının gelişmesi açısından önemli avantajlar sağlamaktadır.

YÖK Başkanı Yekta Saraç'ın 2021 yılı Mayıs ayında yaptığı açıklamada Türkiye'nin uluslararası öğrenci sayısındaki artış dikkate değerdir. "Yükseköğretimde uluslararasılaşma, yükseköğretim kurumlarının kültürlerarası diyalog, müzakere ve etkileşimlerini artırmak, araştırma ve bilgiyi paylaşılarak dışa açılmalarını sağlamak için kullandıkları en etkin araçlardan biri olarak öne çıkıyor. Yükseköğretim sistemlerinin uluslararasılaşmasında en önemli göstergelerden biri olan ve ülkelerin uluslararası görünürlüğüne, etkinliğine ve ekonomilerine katkı sağlayan, yükseköğretimin standartlarını daha da yükselten, uluslararası öğrencilerin yükseköğrenim sistemi içerisinde eğitim görmelerine dünya ülkeleri özel önem atfediyorlar. Bundan beş yıl önce sistemimizdeki uluslararası öğrenci sayısı 40 binli rakamlarda iken bugün bu sayı 200 bini aştı. Türkiye'nin yükseköğretimde bir bölgesel güç olma iddiasını

desteklemek ve geliştirmek için, ilgili kurumlardan biri olan YÖK, uluslararasılaşma kavramını aynı zamanda bir kamu politikası olarak ele alıyor. Dünya genelindeki öğrenci hareketliliğine bakıldığında, 1970’li yıllarda yaklaşık 800 bin olan uluslararası öğrenci sayısının 2012 yılında 4,5 milyona, 2019’da 5,6 milyona ulaştığı görülmekte. 1990’lardan sonra dünyanın küresel ekonomiye geçişiyle uluslararasılaşma da bu büyük değişimden etkilendi. Türk yükseköğretim sistemine dâhil olan uluslararası öğrenci sayısında da gittikçe artan bir eğilim izlenmekte. 2000-2001 öğretim yılında ülkemizdeki uluslararası öğrenci sayısı 16 bin 656 iken bu sayı Yeni YÖK döneminde 2013-14 öğretim yılında 48 bin 183’e, 2016-17 öğretim yılında 108 bin 76’ya ve bugün büyük bir sıçrama kaydederek 2020-2021 öğretim yılında 200 binli rakamlara ulaştı.”

Türkiye’de Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenci Sayıları (2000-2021)

Uygulamada Yaşanan Sorunlar

Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısındaki artış, Türkçe öğreten kurumların da artmasına neden olmuş, bu durum da uygulamada birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Dünya standartlarına uygun bir üst kuruluş tarafından denetlenmeyen kurumlarda ortaya çıkan sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Eğitim merkezlerinde kur saatleri, aşamalı kur sistemi ve ders süreleri açısından bir standart bulunmaması
- Eğitimlerin dil becerisini geliştirmekten ziyade belge vermeye ve maddi kazanç elde etmeye yönelik tasarlanması
- Eğitim merkezlerini denetleyecek bir üst kurumun olmaması
- Yabancı dil olarak Türkçe öğretimine ilişkin hazırlanan ders materyallerinde Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesindeki dil yeterliklerinin

göz önünde bulundurulmaması

- Yabancı Dil Olarak Türkçe öğretimine yönelik ölçme ve değerlendirme sürecinin dil öğretim merkezine göre farklılık göstermesi, bütün dil becerilerinde ölçüm yapılmaması ve değerlendirme sürecinde objektif davranılmaması
- Yunus Emre Enstitüsü tarafından girişimler başlatılsa da dünya çapında akreditasyonu alınmış bir Türkçe yeterlik sınavının henüz hayata geçirilememesi
- Yabancılar Türkçe öğreten öğretim elemanlarının farklı alanlardan mezun olması ve yabancılar Türkçe öğretimine ilişkin herhangi bir formasyona sahip olmadan öğretenliğe başlaması
- Hedef kitlenin Türkçe seviyesini belirleme ve sınıf teşkili için uygulanan seviye (düzey) tespit sınavlarında başarı düzeyinin dil merkezlerine göre değişmesi
- Dil merkezlerinde akıllı tahta, projeksiyon, ses sistemi vb. araçların bulunmaması, bulunsan bile öğretmenlerin bunları kullanacak formasyondan uzak olması
- Çoğu dil merkezinde ders dışı sosyal öğrenme aktivitelerine yeterince yer verilmemesi
- Eğitim ücretleri ile ilgili bir düzenleme olmaması nedeniyle herkesin eğitime erişememesi
- Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili gelişmelerin takip edilmemesi ve eğitimcilere hizmet içi eğitim düzenlenmemesi
- Teknoloji tabanlı Türkçe öğretimine yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin kayıtsız kalması
- İletişim becerilerini geliştirmek yerine dil bilgisi öğretimine odaklanılması
- Öğrencilerin ana dilleri göz önünde bulundurularak planlama yapılmaması
- Öğretim setlerinin dil becerileri açısından işlevsiz olması
- Uzaktan eğitim uygulamalarının aktif olmaması

Sonuç ve Öneriler

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, gerek sahip olduğu kurum ve kuruluşların niteliği gerek büyük devlet olabilme yeteneği ve hafızası gerekse kendi sınırları dışında etki edebileceği alanın genişliği ile tarihte var olan birçok büyük Türk devletinin karması ve taşıyıcısı niteliğindedir. Uluslararası ilişkiler terminolojisinde yer alan “hinterland” kelimesi; ırk, soy, boy, din, dil vb. ortak paydalarda buluşabildiğimiz toplumların yaşadığı yerleri

tarif eden gönül coğrafyası tamlamasına karşılık gelmektedir. Bu coğrafya, Osmanlı Devleti'nin devamı ve bakiyesi özelliğinde olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne tarihi müktesebatın bir mirasıdır. Zira yakın tarihte iç karışıklık, savaş vb. durumlara maruz bırakılan Azerbaycan, Afganistan, Irak, Suriye, Libya, Ukrayna gibi ülkelerin Türkiye Cumhuriyeti Devletinin koruyuculuğuna, arabuluculuğuna ve garantörlüğüne hem halk hem de devlet nezdinde itibar ettiği tartışılmaz bir gerçek olarak bilinmektedir. "Türkiye'nin dünya siyasetinin temel mücadele alanını oluşturan Orta Doğu, Kafkasya, Orta Asya, Afrika ve Balkanlar'daki tarihi bağlardan gelen itibarlı konumu ve son yıllarda yaptığı kalkınma hamlesi, söz konusu coğrafyadaki nüfuzun ve gücün doğal bir şekilde kendini göstermesine zemin hazırlamıştır." (Başar, 2020 :55).

Türkiye, Türk ve İslâm dünyasının merkezi olma yolunda hızla ilerlerken yukarıda bahsedilen etkenler bu süreci hızlandırmaktadır. Bu hızlanmanın en önemli göstergesi ise Türkiye'nin en önemli yumuşak güç kaynağı olan kültürü ve kültürünün en belirgin taşıyıcısı olan dili Türkçeye artan rağbet ve itibardır. Yabancı dil olarak Türkçeyi öğreten resmî kurumların ve ilgili kurumlarda bu yumuşak güçle tanışan kitlenin sayısı, Türkiye'nin kültürel diplomasideki en önemli gücünü ve kozunu açıkça ortaya koymaktadır. Çıkış noktası yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine kurulan bir kültür diplomasisi kaynağını daha verimli bir güç olarak kullanmanın olumlu etkisi, Türkiye'nin başta eğitim-öğretim olmak üzere faaliyet gösterebileceği hemen her alanda genişlemesinin de vasıtası olacaktır (Korkmaz, 2020: 3) Türkçenin öğretimi yumuşak güç kaynağı olarak daha etkin daha baskın ve daha etkili hâle gelebilmesi için aşağıda sıralanan konular önerilmektedir:

- Yunus Emre Enstitüsü yabancılara, iki dillilere ve Türk soylulara Türkçe öğretime yoğunlaşmalı, bu alanda zenginleştirilmiş materyal geliştirmeli, tüm bunlar için de ilgili kurumlarla daha fazla iş birliği yapmalıdır.
- Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi yapan yükseköğretim kurumları fakülte, enstitü vb. bir kimlik altında toplanarak doğrudan bu kurumlara ait öğretim üyesi kadroları tahsis edilmelidir.
- Yükseköğretim kurumları tarafından yürütülen Türkçe öğretimi faaliyetleri belirli bir program ve müfredat kapsamında tek bir kaynaktan yürütülmelidir. Ayrıca belirlenen ölçütlere göre ilgili kurumlar düzenli olarak denetlenmelidir.
- Son yıllarda tüm dünyanın dikkatini çeken Millî Savaş Teknolojileri ve Millî Otomobil gibi projeleri

merkeze alınarak uluslararası öğrenciler ve araştırmacılar nezdinde Türkiye tercih edilen bir saygınlık merkezine dönüştürülmelidir. Bu projelerde görev alacak uluslararası kişilerin başlangıç noktası Türkçe öğretimi olmalıdır.

- Türkiye Maarif Vakfı'na bağlı kurum ve kuruluşların sayısı ve hizmet alanı artırılarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin şefkat ve merhamet elinin temas alanı genişletilmelidir.
- Yunus Emre Enstitüsü'ne bağlı Türk kültür merkezlerinin sayısı artırılmalı ve bu merkezlerin bulunduğu ülkelerin Türkiye yönelik algıları dikkate alınarak özellikle fuar, kültür günleri, dizi ve film tanıtımı, imza günleri gibi etkinlikler sıklaştırılmalıdır.
- Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından yürütülen Türkiye Bursları'nın içeriği burs veren-burs alan ilişkisi dışına çıkarılıp sağlanan imkânlar genişletilerek gönül köprüsü oluşturulmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi projesinde yer alan okul sayısı artırılarak Türk İslâm Medeniyeti merkezli bir ilahiyat öğretimi bütün Türk ve İslâm coğrafyasını kapsamalıdır.
- Türkiye'nin askerî alandaki bilgi, birikim ve tecrübeleri göz önüne alındığında hem Harp Okulları hem de Polis Akademileri noktasındaki gücü daha etkin kullanılarak Türkiye bu alanlarda uzmanlaşmak isteyen uluslararası öğrencilerin zorunlu öğretim merkezi olmalıdır.
- Türkiye'nin turizm, dizi ve film, gastronomi, folklor, mimari, sanat, tarihi yapıtlar noktasındaki otantik gücü de kullanılarak Türkçeye olan rağbet artırılmalıdır.
- Ülkemiz, dil stratejisini kurgularken Türk kültürünü "baskın" bir şekilde, dikte edici olarak değil, sezdirerek ve öğrencinin içselleştirmesini sağlayarak benimsemesini desteklemelidir. Bu sayede dilimize ve kültürümüze karşı bir ön yargı oluşumunun önüne geçebilmek mümkün olacaktır. Salt kendi kültürel öğelerimizin öne çıkarıldığı öğrenme öğretme süreci öğrencinin karşısına tek tip ve sıkıcı bir yapıda çıkacaktır. Bu nedenle oluşturulacak tüm materyallerde hedef kültürün yanında dünya kültürüne de yer verilmeli ve bireylerin ön yargıya kapılmalarının önüne geçilmelidir.
- Son yıllarda sayıları 5 milyona yaklaşan göçmen için İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

uyum kurslarına ağırlık vermeli, uyum kursu öncesi tüm göçmenlere en az B1 düzeyinde Türkçe öğretilmesi için Üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı ile daha yakın çalışmalıdır.

- Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülen “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi” projesi PICTES kapsamında hem öğretmenlerin hem de süreci yönetenlerin, alan uzmanı akademisyenler tarafından rehberlik amaçlı denetlenmesi ve tecrübe paylaşımının yapılması sağlanmalıdır.
- Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen ve kısa adı SIHHAT olan “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi” projesi kapsamında çalışan tüm doktor, ebe-hemşire, teknisyen ve hasta yönlendirme personeline yönelik ileri düzey (C1) Türkçe eğitimi düzenlenmeli, ardından mesleki Türkçe eğitimi verilmelidir. Özellikle salgın hastalıkla mücadele kapsamında söz konusu personelin göçmenlere yönelik çalışmalarından yararlanılmalıdır.
- Almanya ve Kanada örneğinde olduğu gibi göçmenlere kendi mesleklerine göre Mesleki Türkçe eğitimi verilmeli, meslek sahibi olmayanlar için Meslek Edindirme Kursları düzenlenmelidir.
- Yabancılarla Türkçe öğretimi ile ilgili yurt içi ve yurt dışında görevli personelin öğretmenlik formasyonu dışında mülteci psikolojisi, yabancı dil, temsil, protokol kuralları, müzakere teknikleri, kültür diplomasisi, diksiyon ve hitabet gibi konularda eğitime tabi tutularak çok iyi yetiştirilmedir.

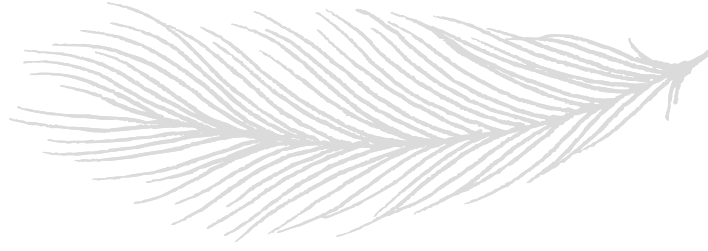
Kaynakça

- Başar, U. (2020). "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Politikası Nasıl Olmalıdır?" E. Boylu, & L. İltar içinde, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Politika, Program, Yöntem ve Öğretim (s. 29-59). Ankara: Pegem Akademi.
- Başar, U. (2020). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Politikası Bağlamında İran İslam Cumhuriyeti. *Journal of Language Education and Research*, 6 (1), 201-215. DOI: 10.31464/jlere.651927
- Durmuş, M. (2013). Yabancılarla Türkçe Öğretimi (2. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (2004). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Basım Yayım.
- Güzel, A. (1985). Orta Avrupa'ya Göç Eden Türk İş Gücü ve Türk Çocuklarının Eğitim- Kültür Meselesi. *Türkoloji Çalışmaları ve Federal*

Almanya'daki Türk Çocuklarının Eğitim Kültür Problemleri Sempozyumu." Ankara, Hacettepe Üniversitesi.

- Güzel, A. ve Barın, E. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, F. (2017). "Coğrafi Potansiyelleri Temelinde Türkiye Jeopolitiği ve Dünya Siyasetinde Yeri". *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 1-14.
- Korkmaz, C. (2020). Yumuşak Güç Kaynağı Bağlamında Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi, *BAYTEREK | International Journal of Academic Research*, 2020, 3(2) Yıl: 2020 (Aralık) / Cilt: 3 / Sayı:2 e-ISSN: 2651-320X
<https://m.turkiyegazetesi.com.tr/egitim/743839.aspx> (Erişim tarihi: .30.05.2021)
<https://www.ytb.gov.tr/uluslararası-ogrenciler/turkiye-burslari> (Erişim tarihi: 30.05.2021)
<https://www.yee.org.tr/tr/turkce/turkce-ogretimi> (Erişim tarihi: 30.05.2021)

ULİSA12, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar (ULİSA) Enstitüsü'nün aylık politika notu yayınıdır. Her konu bir sayı editörü rehberliğinde ele alınmaktadır. Yazarların görüşleri kendilerini bağlar. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve ULİSA yazarların görüşlerinden dolayı sorumlu tutulamaz.

Adres: Güvenevler Mah.
Cinnah Cad. No: 16
Çankaya/ANKARA
Tel : 0(312)906-1313
e-posta : ulisa@ybu.edu.tr
Web Sayfası : www.ybu.edu.tr/yulisa/

©2021 ULİSA

